Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН • № 218 (9714). • 1989 йил 17 ноябрь • жума • Баҳоси 3 тийин.

ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ВИЛОЯТ СОВЕТИ ИЖРОИЯ КОМИТЕТИ ВА ЙИГИРМА БИРИНЧИ ЧАҚИРИҚ ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ВИЛОЯТ СОВЕТИГА ДЕПУТАТЛАР САЙЛОВИНИ ЎТКАЗУВЧИ ВИЛОЯТ САЙЛОВ КОМИССИЯСИ ҚАРОРИ

ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ВИЛОЯТ СОВЕТИ ДЕПУТАТЛИГИГА НОМЗОД КЎРСАТИШ УЧУН ТУРАР-ЖОЙЛАРДАГИ САЙЛОВЧИЛАР ЙИҒИЛИШЛАРИДА ҚАТНАШАДИГАН САЙЛОВЧИЛАР СОНИНИ БЕЛГИЛАШ ТЎҒРИСИДА

«Ўзбекистон ССР халқ депутатлари маҳаллий Советларига депутатлар сайлови тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонунининг 32-моддасига мувофиқ халқ депутатлари вилоят Совети ижроия комитети ва халқ депутатлари вилоят Советига депутатлар сайловини ўтказувчи вилоят сайлов комиссияси қарор қиладилар:

Халқ депутатлари Тошкент вилоят Совети депутатлигига номзод кўрсатиш учун турар-жойлардаги сайловчилар йиғилишларида тегишли мавзе ҳудудида яшовчи камида 200 сайловчи иштирок этган тақдирда бу йиғилиш ҳақиқий бўлади, деб белгилансин.

Вилоят ижроия комитети раиси **А. ЙЎЛДОШЕВ.**

Вилоят сайлов комиссияси раиси **Т. ЭРГАШЕВ.**

Тошкент шаҳри. 1989 йил 13 ноябрь.

ЁШЛАР САРОЙИДА МУЛОҚОТ

ТАСС махсус мухбирларининг репортажи

Ҳозир студентларнинг айтадиган гаплари, муҳокама қиладиган муаммолари бор. Бундай муаммолар кўп ва улар неча йиллар мобайнида йиғилиб қолган. Қарийб 20 йил мобайнида улар ҳақида жамулжам бўлиб гаплашиб олишга муваффақ бўлинмай келинди. Эндиликда 15 ноябрь куни Москвадаги Ёшлар саройида очилган Бутуниттифоқ студентлар анжуманида шундай имконият пайдо бўлди. 1500 дан зиёд делегат — олий ўқув юртларининг студентлари ва ўрта махсус ўқув юртларининг талабалари, ҳарбий билим юртларининг курсантлари, комсомоллар ва норасмий ташкилотларнинг аъзолари таълим жараёнини такомиллаштириш, студентларнинг турмуш шароитини яхшилаш имкониятларини қайта қуриш позицияларида туриб белгилаб олмоқ учун шу ерга йиғилдилар.

Анжуманнинг очилишида **М. С. Горбачев, В. И. Воротников, Л. Н. Зайков, В. А. Медведев, Н. И. Рижков, А. П. Бирюкова, Г. П. Разумовский, Ю. А. Манаенков** ҳозир бўлдилар.

Бир қанча министрликлар ва идораларнинг раҳбарлари, фан ва маданият арбоблари, жамоат ташкилотларининг вакиллари ҳам шу ерда, сарой залида эдилар.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Советининг Раиси **М. С. Горбачев** делегатлар ҳузурида нутқ сўзлади.

Суратда: студентларнинг Бутуниттифоқ анжуманида. **(ТАСС—ЎзТАГ телесурати).**

Анжуманда биринчи танаффус эълон қилишганида, бир ярим соатдан кўпроқ давом этган нутқини эндигина тамомлаган Михаил Сергеевич саҳнадан залга тушди. Ёшлар дарҳол унинг олдига кела бошладилар. Шу заҳотиёқ уни анжуман қатнашчилари ўраб олишди.

Қўлига папка тутиб олган ўрта бўйли бир йигит эътибор беришларини сўради. Ўзини Смоленск давлат педагогика институти комсомол комитетининг секретари Николай Сенченковман, деб таништирди.

— Масала жуда жиддий, экологик вазият тўғрисида, — деб гап бошлади у.

Маълум бўлишича, институтда студентларнинг экология клуби фаол ишлаётган ва у катта материаллар тўплаган экан. Смоленсклик бу йигитнинг папкасида айни ана шу материаллар бор экан. Михаил Сергеевич унинг гапини эшитиб бўлгач, йиғилган материаллар тегишлича кўриб чиқиладиган учрашувни ташкил этишда кўмаклашишга ваъда берди.

Шу тариқа Бош секретарь йигит ва қизлар билан суҳбатлашиб, уларнинг саволларига жавоб қайтариб, фойе томон бораверди.

Зал бўсағасидан ташқарида эса аллақачон матбуот вакиллари кутиб туришган эди. «Правда», «Известия», комсомол газеталарининг, «Время» программасининг, «Хайрли оқшом, Москва!» видеоканалининг, Москва радиоси чет элларга эшиттириш редакциясининг мухбирлари ҳам шу ерда эдилар...

Яқин келганларнинг бири Михаил Сергеевич журналистлар билан нималар ҳақида гаплашаётганлиги эшитилмаяпти, деди.

— Телевидение орқали кўрасан, — деб жавоб қилишди унга.

Биз ҳам ана шу тавсияни қабул қилишга қарор бердик ва М. С. Горбачев тележурналистлар билан қилган қисқача суҳбатларининг мазмунини такрорлаб ўтирмаймиз.

Бинобарин, экранни кузатиб боринг, фақат шуни қайд этиб ўтамизки, Кемерово телевидениесининг ёшлар редакцияси ҳам эътибордан четда қолмади. Михаил Сергеевич шу редакция мухбири Александр Каретиннинг саволига жавоб қайтара туриб, Кузбасснинг барча шахтерларига салом йўллаганини эшитдик.

Фойеда ёшлар билан қизғин суҳбат бўлди. Саволлар дўлдек ёғилди, деса бўлади.

— Михаил Сергеевич, 50-йилларда Москва давлат университетида ўқиган пайтингизда студентлар нималар ҳақида ўйлашарди?

М. С. Горбачев: Аввало мустақил турмуш мароқли бўлиши ҳақида ўйлашарди. Эҳтимол, бундай ҳис-туйғу студентларга ҳамиша хос бўлса керак.

— Сизнинг авлодингиз XX съезд фарзандларими?

М. С. Горбачев: Ҳар қалай мен уруш даври фарзандлари ҳам дердим. Уруш хотирамизда кескин из қолдирган. Биз ўша пайтда қандай бўлганлигини ва эндиликда қандайлигини ҳозирги авлодга қараганда яхшироқ таққослай оламиз. Буни бизнинг катта устунлигимиз, деб ҳисоблайман.

— Сиз нима деб ҳисоблайсиз, сиёсий системамизда студент-ёшларнинг муносиб ўрни борми?

М. С. Горбачев: Шу жиҳатдан ҳали кўп иш қилиш керак бўлади, деб ўйлайман. Жамият келгусида бутун масъулиятни тўла-тўкис ўз зиммасига оладиган ишончли ўринбосарлар тайёрлаётганига амин бўлиш керак.

— Яқин беш йилда Сиз қайта қуришни қандай тасаввур этасиз?

М. С. Горбачев: Шу муддат ичида биз ҳамма нарсани ўз жойига қўйишимиз керак. Чунки орқага йўл йўқ. Биз социализм — нормал, табиий равишда ўзини ўзи янгилашга қодир тузум эканлигини бутун дунёга исботладик. Мунозаралар ҳамда қарашларни таққослаш доирасида бўлса ҳам, лекин юзма-юз олишувларсиз, қон тўкмай, демократия ва ошкоралик асосида исботладик. Бизга қийин, албатта. Аммо умуман давлатнинг тақдири қил устида турганида, унинг ҳаёт-мамоти ҳал этилаётганида бундан ҳам қийинроқ бўлган эди. Ҳозир масала ўзгача бўлсада, лекин ҳар қалай ўткир бўлиб турибди: мамлакатимиз цивилизация пешқадамлари — ривожланган, илғор, демократик давлатлар қаторидан жой оладими ёки йўқми деган масала турибди.

— Михаил Сергеевич, Сизнинг студентлик йилларингизда оила қурганлигингизни биламиз. Сиз ҳозирги студентларнинг оилалари олдида турган муаммолар билан яхши танишсиз. Ҳозирги босқичда студент-ёшларнинг муаммоларини ҳал этишда давлатнинг аҳамиятини қандай баҳолайсиз?

М. С. Горбачев: Биз олий ўқув юртларининг студентлари, раҳбарлари билан бирга мана шу ва бошқа масалаларга нисбатан ёндашувларни ишлаб чиқишимиз керак, деб ўйлайман. Умуман ёш оила муаммоси — ижтимоий жиҳатдан жуда муҳим муаммодир. Хуллас, умумдавлат муаммосидир. Бунда ўзига хос хусусият бўлиб, уни идрок этиш муҳим. Шунга мувофиқ қарорлар ҳам қабул қилиш керак.

Яна бир учрашув, яна бир мулоқот. Ангарск шаҳридан келган студент Алексей Новожилов машҳур бўлиб қолиши мумкин: у қайта қуришга ишонмайди.

Ёшлар ўртасида айтилган бу гапга М. С. Горбачевнинг эътибори қизиқарлидир: бу гап осойишта кутиб олинди. Нима ҳам дердик. Баъзилар комсомолда ҳам саросимага тушиб қолди. Тўғри, Михаил Сергеевич ажабланаётганлигини билдирди: шаҳарда ўсган, ёшларнинг ташаббуси руҳида вояга етган кишининг қайта қуришга ишонмаётганига нима сабаб бўлди экан, афтидан, ҳар қандай революцион даврда одамларнинг бир қисмига хос бўлган парокандалик ва беқарорлик бунинг сабаби бўлса керак.

Кимдир Шарқий Европанинг, Ғарб мамлакатларининг ва Хитойнинг тажрибаси студентларимизни фаоллаштиришга таъсир ўтказишини кутиш мумкинми, деб сўради.

М. С. Горбачев: Аввало бизнинг қайта қуришимиз студентларнинг сиёсий, ишчанлик, гражданлик фаоллигига таъсир ўтказади. Боз устига айтаманки, айни қайта қуриш халқаро турмушга ҳам кўп жиҳатдан таъсир ўтказмоқда. Қайта қуришнинг миқёси, унинг аҳамияти биз учунгина эмас, ҳамма учун ҳам ғоят каттадир.

— Сизнингча, анжуманимиз совет студентларининг бутун турмушини фаоллаштириш учун туртки бўлиб қоладими?

М. С. Горбачев: Умид қиламан.

Мулоқотларда иш ташлашларга оид мавзу тилга олинди. Жумладан, Кузбассдаги иш ташловчилар орасида ёшлар бўлганлиги, область студентлари ҳам уларни қўллаб-қувватлаганликлари ҳақида гапирилди. Михаил Сергеевич ўз позициясини Олий Советда баён қилганлигини эслатди. Биз тўғри қарорларга келдик, деб ўйлайман, деди у. Бош секретарь ишни тўхтатишдан мамлакат, бутун халқ кўраётган жуда катта зарарни эслатиб ўтди.

Суҳбатга Н. И. Рижков қўшилди. У мамлакат ҳозирдаёқ иш ташлашлар оқибатида қарийб 8 миллиард сўм йўқотганлигини аниқ қилиб айтди. Мендан студентларнинг моддий таъминоти ҳақида, ўқув юртларининг замонавий моддий-техника базасини яратиш тўғрисида сўрашади, деди СССР Министрлар Советининг Раиси. Мана шундай кутилмаган йўқотишлар бўлиб турганида миллиардлар қаердан олинади?

Чегарадан чиқиб бўлмайди. Уюшма манфаатларини қаттиқ туриб ҳимоя қилаётганларнинг ҳаммаси шуни ёдда тутиши керак.

Ёшлар саройида Бутуниттифоқ студентлар анжуманига бағишлаб очилган кўргазма 80-йилларнинг студентлари тўғрисидаги мароқли ҳикоя бўлди. М. С. Горбачев, партия ва давлатнинг бошқа раҳбарлари кўргазма билан танишдилар. Экспонатлар орасида фотосурат ва расмлар, кийим-кечак ва пойабзал намуналари, дизайн ва меъморчилик соҳасидаги изланишлар, мамлакатимизда ва чет элларда таҳсинга сазовор бўлган техникавий ҳамда илмий ишланмалар бор. Мана шуларнинг ҳаммаси ҳозирги студентлар қандайлигидан, улар қандай яшаб, нималар ҳақида орзу қилаётганликларидан иборат асосий нарсани кўрсатади. Уларнинг муаммолари эса жамиятимиздаги ҳар қандай бошқа ижтимоий гуруҳникидан кам эмас. Бу аввало ётоқхоналарнинг, институтларда илмий ускуналарнинг етишмаслигидир.

Экспертларнинг чамаларига кўра, лоақал 2000 йилгача ривожланган моддий-техника базасини вужудга келтириш учун ҳар йили қўшимча салкам 3 миллиард сўм капитал маблағ зарур бўлади. Уларни қаердан олиш керак? М. С. Горбачевнинг ёшлар билан суҳбатларидан маълум бўлишича, олий мактабни ривожлантиришга ажратилган маблағларни студентларнинг ўзлари тасарруф этишига имконият берсангиз ва ҳеч бўлмаганда ўша ёшларнинг илмий-техника ижодиёти марказларида пул ишлаб топишларига халақит қилмасангиз бас, студентлар мана шу маблағларни топадилар. Давлатнинг ёрдамисиз иш битмайди, албатта. Бу ҳам равшан.

Аҳволни ҳозирнинг ўзидаёқ қандай тузатиш керак? Бунинг баъзи йўллари шу ерда, кўргазманинг ўзидаёқ намойиш этилган. Москва автомобиль-йўл институти, Москва электрон машинасозлик институтининг илмий-техникавий ечимлари, студент архитекторларнинг ишлари буни кўрсатиб турибди. Истеъдодли ечимлар, ажойиб тафаккур йўналиши, экспонатларнинг янгилиги талайгина патент бюроларини қизиқтириб қолиши мумкин. Энг қизиғи студентларнинг ихтиролари халқ фойдаланадиган сифатли арзон моллар тақчиллигини бартараф этишга қаратилганлигидир.

Михаил Сергеевич Ленинград тўқимачилик ва енгил саноат институтининг стенди олдида тўхтайди. Институт аспиранти Ольга Асташкина студентлар илмий-тадқиқотларининг натижалари билан таништиради. Мана, уларнинг баъзилари: шундай тола ва ип яратилганки, улардан тайёрланган буюмлар медицинада, биологияда, сув, ҳавони тозалашда қўлланиб қимматли натижалар бермоқда. Стенддаги бир асбобга чет эллик 7 фирма қизиқиб қолди.

М. С. Горбачев студентлар илмий ишларини қандай шароитда олиб бораётганликларига, бунинг учун институт базаси етарлими эканлигига зўр қизиқиш билдирди.

* * *

Кечқурун делегатлар кун тартиби билан иш тартибини муҳокама қилдилар.

Анжуман Москвадаги Ёшлар саройи билангина чекланиб қолмайди — унинг мунозара марказлари пойтахтдаги кўпгина олий ўқув юртларида иш олиб боради. М. В. Ломоносов номли Москва давлат университетида студентларнинг мамлакат ижтимоий-сиёсий турмушидаги роли ҳақида, Москва инженерлик-қурилиш институтида — олий ва ўрта махсус таълимни қайта қуриш тўғрисида, тўқимачилик институтида — студентларнинг ижтимоий-маиший аҳволи ҳақида, бошқарув институтида эса ёшларнинг ўқишдан бўш вақтдаги меҳнат фаолияти тўғрисида гап боради.

16 ноябрь куни анжуман ўз ишини давом эттирди.

Репортажни А. АЗАРОВ, В. БЕЗБРЕЖНИЙ, А. ЗОРИН, И. НОВИКОВ, И. ТИМОХИНА, Л. ШВЕДОВА олиб бордилар.

Тошкент вилоят партия комитетида

Вилоят партия комитети бюросининг навбатдаги мажлисида Оққўрғон, Оҳангарон ва Калинин ноҳияларида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Олий Совет Президиуми ва Республика Министрлар советининг колхозчилар, совхоз меҳнаткашлари, гражданларнинг шахсий ёрдамчи хўжаликлари ва якка тартибдаги қурилишни янада ривожлантириш борасидаги қарори қандай бажарилаётганлиги муҳокама қилинди.

Шу нарса таъкидландики, кўрсатилган қарорни бажара бориб, Оққўрғон, Оҳангарон, Калинин ноҳия партия комитетлари ижроия комитетлар билан биргаликда муҳтож бўлган ҳар бир оилани уй-жой қуриш учун ер билан таъминлаш, хоҳлаганларга боғдорчилик-мевачилик ширкатини ташкил этиш учун ер ажратиш чораларини кўрдилар. Ноҳияларда комиссиялар тузилди, қишлоқ аҳолисига ажратиладиган ернинг ҳисоб-китоби қилинди.

Шу билан бирга ноҳия партия комитетлари шахсий ёрдамчи хўжаликлар ва меҳнаткашларнинг якка тартибдаги уй-жой қурилишини янада ривожлантириш борасида етарли даражада қатъийлик қилмаётганликлари кўрсатиб ўтилди. Ер ажратиб бериш сусткашлик билан ҳал қилинаётир. Бу масалаларни амалга оширишда маҳаллий Советларнинг ишида ҳамжиҳатлик йўқ.

Қурувчиларга пул қарз бериш, уларни қурилиш материаллари билан таъминлашнинг аниқ дастури йўқ, объектларни сув, газ билан таъминлашни лойиҳалаштиришда, янги истиқомат жойларини электрлаштиришда қийинчиликлар бор. Бу ҳол ўз навбатида уй-жойлар қурилишида, боғдорчилик-мевачилик ширкатларини тузишда ноқулайликлар юзага келтирмоқда, қишлоқда маънавий-сиёсий вазиятни анча мураккаблаштиришга, норозиликнинг ортишига, меҳнаткашларнинг ҳаққоний равишда эътирозига олиб келмоқда.

Оққўрғон, Оҳангарон, Калинин ноҳия партия комитетлари қоғозбозлик, сансоларлик ҳолларига қатъий партиявий баҳо бермаяптилар.

Вилоят партия комитетининг бюроси шахсий ёрдамчи хўжаликлар ва якка тартибдаги уй-жой қурилишини янада ривожлантириш юзасидан республика директив органларининг қарорини бажариш борасида юқоридаги ноҳия партия комитетлари ишини етарли эмас деб топди, бу партия комитетлари зиммасига гражданларнинг якка тартибда уй-жой қуриш, боғдорчилик-мевачилик ширкатлари учун ер участкаси сўраб берган аризаларини тезроқ ва ҳеч сўзсиз қондирилиши, қурилиш материаллари, банк кредити пул маблағлари ва корхоналар, муассасалар, ташкилотларнинг қарз пуллари билан таъминлаш чораларини кўриш вазифалари юклатилди.

Бюро мажлисида аҳолини ноозиқ-овқат моллари билан таъминлаш бўйича Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети қарори қониқарсиз бажарилаётганлиги масаласи ҳам кўриб чиқилди.

Бюро вилоят партия, совет, хўжалик органлари меҳнаткашларни халқ истеъмоли моллари билан таъминлаш юзасидан муайян ишлар олиб бораётганликларини қайд қилиш билан бирга, бу муҳим ижтимоий-сиёсий вазифани ҳал этишда туб силжишлар бўлмаётганлигини таъкидлаб ўтди.

Вилоят аҳолисини энг зарур ноозиқ-овқат моллари билан таъминлашда аҳвол ҳамон кескин бўлиб турибди, пул тобора қадрсизланиб бормоқда.

Аҳолининг енгил саноат ва маданий-хўжалик аҳамиятидаги — кўпгина буюм турларига эҳтиёжи, айниқса болалар, ёшлар ва кекса ёшдаги кишиларнинг талаблари қондирилмаяпти, айни бир вақтда эса энг зарур буюмларнинг нархлари асоссиз равишда қимматлашиб бормоқда. Кўпгина ноозиқ-овқат моллари четдан ташиб келтирилмоқда, ваҳоланки, уларнинг аксариятини шу ернинг ўзида ишлаб чиқариш мумкин эди.

Ўн иккинчи беш йилликнинг уч йили ичида вилоят шаҳар ва ноҳиялари бўйича буюмлар ишлаб чиқариш ва хизматларни ривожлантириш комплекс программасидан 390 миллион сўмликдан ортиқ орқада қолинди. Тошкент шаҳри бўйича 155 миллион сўмга яқин орқада қолинди. Фрунзе, Ленин, Собир Раҳимов ноҳиялари, Олмалиқ, Бекобод шаҳарлари корхоналари айниқса катта қолоқликка йўл қўйдилар.

Бу йил халқ истеъмоли буюмлари ишлаб чиқариш планлари ошириб бажарилаётганлигига қарамай, вилоят саноати беш йилликнинг ўтган йиллари давомида йўл қўйилган қолоқликни энди қоплай олмайди.

Айни вақтда вилоят ижроия комитети, Тошкент шаҳар ижроия комитети, халқ депутатлари шаҳар ва ноҳия Советлари ижроия комитетлари филиаллар ташкил қилиш, турли ихтисослашган корхоналар, цехлар очиш, ҳозир ишлаб турган корхоналарни халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришга айлантириш юзасидан аниқ тадбирлар белгиламаяптилар.

Халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш кооперативлари тузиш иши дуруст мувофиқлаштириб борилмаяпти.

Кўпчилик талаб қилувчи моллар ишлаб чиқарадиган объектлар қурилиши, таъмирланиши ва ўз вақтида ишга туширилиши масалаларига етарли эътибор берилмаяпти. Тошкент газлама ишлаб чиқариш бирлашмасининг бўяш-пардозлаш фабрикасини таъмирлашга ажратилган маблағни ўзлаштириш асоссиз равишда чўзиб юборилмоқда, чинни заводи янги корпусини ишга тушириш ҳалигача таъминлангани йўқ. Чорвоқ шаҳрида Чирчиқ пойафзал фабрикасининг филиали ҳам ишга туширилмади.

Қабул қилинган қарорда вилоят ижроия комитети ва Тошкент шаҳар ижроия комитетига 1990 йил 1 январигача бўлган муддат ичида юз берган ижтимоий-сиёсий вазиятни ҳисобга олиб, комплекс программаларни қайта кўриб чиқиш ва вилоят ҳамда Тошкент шаҳри бутун саноат потенциалидан самарали фойдаланиш ҳисобига 1995 йилга келиб ноозиқ-овқат моллари ишлаб чиқаришни 1,5 баравар кўпайтириш юзасидан аниқ тадбирларни амалга ошириш вазифаси топширилди.

Буюмлар ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатиш комплекс программалари топшириқларини бажаришни таъминламаганлиги, ташаббуссизлиги ва масалаларни ҳал этишда сусткашлиги учун Тошкентдаги Чкалов номли самолётсозлик, ипгазлама ишлаб чиқариш бирлашмалари, Тошкент экскаватор заводи, «Электрохимпром» ишлаб чиқариш бирлашмаси, «Чирчиксельмаш» заводи, Бекободдаги «Металлист» заводи, Алимкент ишлаб чиқариш-трикотаж бирлашмаси бошланғич партия ташкилотларига раҳбар коммунистларнинг партиявий жавобгарлигини кўриб чиқиш масаласи топширилди.

Бюро мажлисида вилоят хўжалик ва ижтимоий-сиёсий ҳаётининг бошқа баъзи масалалари ҳам муҳокама этилиб, улар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилинди.

Студентларнинг Бутуниттифоқ анжуманида

М. С. ГОРБАЧЕВ нутқи

Азиз дўстлар! Сизларни, студентлар анжуманининг делегатларини КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети, Совет ҳукумати номидан астойдил, чин кўнгилдан табриклайман, сизлар орқали барча студентларимизни, Советлар мамлакатининг йигит ва қизларини табриклайман.

Сизлар билан мана шу учрашувга биз катта аҳамият беряпмиз. Ўз ёшлигимни ва комсомолда бўлган йилларимни, шу жумладан, Ломоносов номидаги МДУ студентлари комсомоллари орасида бўлган пайтларимни эслаганда оддийгина бўлса ҳам, аммо катта аҳамиятга молик ҳолат ёдга келади. Бу ерда мен беш йил мобайнида комсомолнинг турли юмушларини бевосита бажариш билан шуғулланган эдим. Ўшанда биз билан тенг сифатида эмас, балки юқоридан қараб ва елкамизга қоқиб гапиришлари менга ва дўстларимга сира ёқмас ва хафа қилар эди. Ёшларга бундай муносабатни турмушимиздан, янгиланиб бораётган жамиятимиздан бутунлай чиқариб ташлашимиз керак, деб ўйлайман.

Шу сабабли бугун, кенглар, дарҳол бош масалага — қайта қуриш масаласига ўтайлик, у нима учун зарур бўлиб қолганлиги, унинг маъноси ва вазифаси, уни амалга ошириш йўллари, ҳозир биз қайси босқичда турганлигимиз ҳақида гаплашиб олайлик. Шу нуқтаи назардан олганда совет жамияти тараққиётининг мана шу бурилиш босқичида студентларнинг, барча ёшларимизнинг роли ва ўрнини яхшироқ тушуниб олиш мумкинлиги табиий.

Партия ёшларни малакатни революцион янгилашнинг фаол ҳаракатлантирувчи кучи деб билади. Ёшларнинг ҳозирги авлоди қайта қуришнинг муваффақиятидан астойдил, эҳтимолки, ҳатто бошқалардан кўра кўпроқ манфаатдордир. Бунинг сабаби равшан. Чунки бу иш сизларнинг бугунги кундаги ишингиз бўлибгина қолмай, келгусидаги тақдирингиз ҳамдир. Сизнинг бутун турмушингиз қандай таркиб топиши мана шунга боғлиқ бўлади. Ёшларга оид муаммоларнинг ҳеч бири қайта қуришнинг умумий маъносидан ташқарида ҳал этилиши мумкин эмас, деб ўйлайман.

I.

Аввало, ўз режаларимиз, ёндашувларимиздан сизларни хабардор этмоқчиман. Чунки, акс ҳолда жамиятдаги ҳозирги жуда мужмал, айтиш мумкинки, мураккаб, айрим жиҳатдан мушкул, зиддиятли вазиятни билиб, тушуниб олиш қийин.

Қайта қуриш бошланганига беш йил бўлай деб қолди. Жамиятни революцион тарзда ўзгартиришнинг 1985 йил апрель Пленуми, унинг қарорлари бошлаб берган жараёни давом этмоқда. Боз устига янги-янги шакллар кириб бормоқда, тобора янги миқёс ва теранлик касб этмоқда, жамият турмушининг барча соҳаларига кириб бормоқда, аслида жамиятдаги барча ижтимоий табақаларнинг манфаатларига дахл қилмоқда. Дастлабки пайтларда биз ижтимоий организмдаги айрим қусурларни тузатиб олиш, аввалги ўн йилликлар мобайнида таркиб топган системанинг баъзи нуқсонларини бартараф этиш, мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий тараққиётига жадаллик бахш этиш ҳақидагина гап боради, деб ўйлаганлигимизни рўй-рост айтишим керак. Чунки, қайта қуриш сиёсатини, унинг моҳиятини, унинг режаларини тушуниб олиш учун бунинг аҳамияти катта. Эсингизда бўлса, ўша пайтда: «Мамлакат ижтимоий-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш» шиори ўртага ташланган эди. Бу — қайта қуришнинг биринчи қадами бўлди.

Аммо биз тез орада пардоз-андоз тарзидаги чора-тадбирлар билан иш битмаслигини пайқаб олдик. Мамлакатда вужудга келган вазиятнинг таг-заминли сабабларини аниқлаганимиздан кейин мамлакат, халқимиз, барча авлодлар босиб ўтган йўлни чуқурроқ таҳлил эта бошладик. Ҳозирги жараёнларнинг табиатини тушуниб олиш, жамиятимизнинг яқин орадаги ва олис истиқболларини тахмин қилиш, мамлакатдаги революцион ўзгаришларнинг мана шу жуда мураккаб босқичи сиёсий йўл-йўриқларини ишлаб чиқиш учун эса биз яшаб турган жамиятни англаб олиш лозим эди. Бир қараганда, ҳамма нарса жўндек туюлади: биз бу жамиятда яшаб турибмиз, уни биламиз, ҳаммаси равшан. Бироқ амалда бу иш энг қийин вазифа бўлиб чиқди. Бундан ташқари, биз теварак-атрофга назар ташлашимиз, дунёда фан-техника революцияси, жаҳоншумул муаммолар таъсирида рўй бераётган жараёнларни синчиклаб ўрганишимиз, ҳозирги замон цивилизациясининг омон қолиши тўғрисидаги масалани даврнинг ўзи кун тартибига қўйганини эътиборга олишимиз керак эди. Шу тариқа биз социализмни, бутун жамиятимизни революцион янгилаш тарзидаги қайта қуриш концепциясига яқинлашиб келдик. Шу тариқа биз янгича сиёсий тафаккурга етиб келдик, унинг моҳияти — умумбашарий қадриятларнинг устунлигини, ҳозирги дунёнинг ўзаро алоқалари ва ўзаро боғлиқлигини, унинг яхлитлиги кучайиб бораётганини, бу дунёнинг бутун зиддиятларига қарамай унинг

(Давоми иккинчи бетда).

Чиноз ноҳия партия комитетининг пленуми

Чиноз ноҳия партия комитетининг пленуми бўлиб ўтди. Пленум ташкилий масалани кўриб чиқди.

В. Г. Гришчук Тошкент вилоят партия комитетининг иккинчи котиби этиб сайланганлиги муносабати билан пленум уни ноҳия партия комитетининг биринчи котиби ва бюро аъзоси вазифаларидан озод қилди.

Чиноз ноҳия партия комитетининг биринчи котиби ва бюро аъзоси этиб Калинин ноҳия партия комитетининг биринчи котиби бўлиб ишлаб келган Ю. А. Ҳайдуров сайланди.

М. С. ГОРБАЧЕВ НУТҚИ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

бирлигини тан олишдан иборатдир. Шу тариқа биз социализмга ҳозирги замон цивилизациясининг узвий бир қисми сифатида янгича назар ташладик.

Биз келажакка дадил ва рўй-рост қарашимиз керак. Биз келажагимизни барпо қилар эканмиз, инсоний, халқчил жамиятни қуришдан иборат социалистик ғоянинг улуғвор интеллектуал ва маънавий имкониятига таянамиз, бу жамиятни биз марксизм-ленинизм нуқтаи назаридан тушунамиз. Аммо мен бу хусусдаги умумий гапларни қайд этиш билангина чекланиб қолмоқчи эмасман. Тарих социалистик ғоянинг, демократия ва инсонпарварлик социалистик шаклининг ўзи ҳаётийлиги тўғрисидаги масалани кўндаланг қилиб қўйди. Социалистик ғоялар тарихий жараён мантиқига, оқилона, инсонпарвар, адолатли жамиятга интилувчи кишиларнинг кўп асрли орзу-умидларига мос бўлиб тушади, деган гаплар энди етарли эмас. Гўё социалистик ғоя сунъий, хаёлий фараз билан тўқиб чиқарилган бир нарса, унинг келажаги йўқ, деган овозлар эшитилмоқда. Гўё уни қабул этган ва асослаб турган марксизм назарияси ўзини оқламаган эмиш, чунки жамиятимизнинг аҳволи учун жавобгар эмиш. Дарвоқе, бу овозлар социализм душманлари орасидагина эмас, балки ўз мамлакатимизда ҳам мамлакатнинг ўтмиши, ҳозирги куни ва келажаги тўғрисидаги жўшқин муҳокама ва мунозаралар чоғида эшитилмоқда.

Бу ўринда таълимотимиз асосчиларининг энг асосий фикрларини тушуниб олиш биз учун муҳимдир. Маркс социалистик ғояни идрок этиб олгач, унинг хаёлий шаклини улоқтириб ташлади ва илм-фан ёрдамида социализмни цивилизация тараққиётининг, ишчилар синфи, барча меҳнаткашлар тарихий ижодкорлигининг қонуниятли маҳсули сифатида тасвирлаб берди. Шу билан бирга Маркс социализмни қўпол текисчилик, унинг ибораси билан айтганда, «Казарма» коммунизмидан аниқ фарқлади, янги жамиятнинг қарор топишини моддий ишлаб чиқаришнинг, демократия, шахснинг олий камолоти билан боғлади. Социалистик ғояни мана шундай марксча талқин этиш биз учун энг улуғвор ижтимоий ва маънавий қадриятдир. Унинг эксплуатация ва зулмдан халос бўлган, шахс қобилиятларини эркин намоён этиш имкониятини таъминлаб берадиган жамиятдаги инсон, унинг ҳар томонлама интеллектуал, ахлоқий ва жисмоний камолоти бу қадриятнинг марказида турибди. Биз марксизм замиридаги маънавий бойликдан воз кечиш учун оқилона асослар йўқ, деб ҳисоблаймиз. Уни сохталаштирганликлари, бачканалаштирганликлари, ибтидоий ҳолга келтириб, нотўғри қўллаганликлари эса марксизмдан воз кечиш учун асло асос бўла олмайди.

Бизнингча, янги чиққан назариётчиларнинг фикрларига қарамай, ўтган давр мобайнида ижтимоий фикр асосан ва энг муҳими одамларнинг моддий ишлаб чиқаришни ва ўзларининг эркин ижтимоий муносабатларини эгаллаб олишларига асосланган «эркинлик салтанати»ни қуришдан иборат марксизм ғоясидан юқори кўтарилгани йўқ. Марксизм асосчилари ва улар яратган назария шахсга сиғиниш, турғунлик йилларида социализм бузилганлиги учун, у ёки бу сиёсий арбобларнинг хато хатти-ҳаракатлари учун масъул бўла олмайди.

Ҳозир жамиятимизда социализмнинг назарий асосларигина эмас, шу билан бирга мамлакатимиз босиб ўтган йўлнинг сабоқлари ҳам фаол, танқидий муҳокама қилинмоқда, ўтмиш хусусида турли фикрлар билдирилмоқда. Ўтмишимиз ва жамиятнинг ҳозирги ҳолати хусусидаги мунозаралар, таҳлиллар нақадар ўткир ва танқидий бўлмасин, халқимиз умуман Октябрь танлаб олган йўлга, Октябрь революциясининг олий мақсадларига ўзининг содиқлигини тасдиқламоқда. Айни вақтда Октябрь революциясини ва қолаверса мамлакатнинг шундан кейинги бутун тарихини ҳам воқеаларнинг табиий боришини бузиб юборган, халққа азоб-уқубатдан бошқа ҳеч бир нарса бермаган бир хато, фожиали тасодиф, деб талқин этиш йўлидаги уринишлар ҳам учраб турибди.

Партиянинг бу хусусдаги нуқтаи назари маълум, ҳозир мен баъзи бир мулоҳазаларнигина айтиб ўтмоқчиман. Биз ўз тарихимиздан воз кечмаймиз, биз уни битта чала ҳақиқатни ёки ёлғонни бошқаси билан алмаштириш асосида эмас, балки тўла ҳақиқатни тиклаш, илмий таҳлил этиш асосида тушуниб олишга интиляпмиз. Бизнинг вазифамиз — Октябрдан кейинги жараёнларнинг бутун мураккаблиги ва зиддиятлилигини, буюк ютуқларни, бузилишларни, фожиали хатоларни ва муваффақиятсизликларни аниқлашдан иборат. Ҳозир, биз ўз тарихимизнинг моҳиятига чуқурроқ кириб борганимиз сайин Октябрь революцияси хато бўлмаганлиги, чунки бу революция ғалаба қилмаганида, ҳозир бизни ишонтиришга уринишаётганидек асло буржуа-демократик республика бўлмай, балки бошбошдоқларча исён ва ҳарбийларнинг қонли диктатураси, халқ манфаатларига зид реакцион режим бўлиши мумкинлиги тобора равшанлашиб қолмоқда. Башарти сизлар воқеаларни 1917 йил июлидан то Октябрь революцияси рўй берган кунгача таҳлил эта бошласангиз, айни шундай бўлганлигига ишонч ҳосил қиласизлар.

Октябрь революцияси тасодиф бўлмади, балки келажак сари буюк жаҳоншумул тарихий ёриб ўтиш бўлди, ижтимоий муаммоларни халқ манфаатларини кўзлаб ҳал этиш, олий моддий ва маънавий тараққиёт учун ижтимоий шарт-шароитларни яратиш, меҳнаткашларни онгли ижтимоий ижодкорлик жараёнига жалб қилиш умидини уйғотди.

Бу ҳақда гапираётганимнинг бир сабаби бор: биз энг муҳим, асосий масалаларни жуда аниқ-равшан билиб, тушуниб олишимиз керак. Агар биз уларни билиб, тушуниб олмасак, бу масалаларда доимо янглишаверамиз, доимо қоқилиб, пешонамизни ғурра қилаверамиз, энг муҳими эса, азоб-уқубат тортаверамиз. Чунки қатъий таҳлил асосида хулосаларга, йўл-йўриқларга эга бўлмаган киши ночор бўлади.

1917 йил Октябридан кейинги дастлабки йилларда бўлгани каби биринчи ойлардаёқ, Ленин ва большевиклар жамиятни социалистик негизларда ташкил этиш аниқ-равшан шаклларини зўр бериб изладилар. Лениннинг 1918 йил бошларида босилиб чиққан «Совет ҳокимиятининг навбатдаги вазифалари» асарини эсга олинг. Кейинчалик, Сталин ўрнатган ва ундан анча кейин ҳам давом этган йўл-йўриқлар таъсирида мамлакатимизда Лениннинг Октябрдан кейинги асарларининг изланувчан характерига етарли баҳо берилмади, бу характер камситиб кўрсатилди. Лениннинг социализм қурилиши тўғрисидаги фикрларидаги ўзгаришлар хаспўшланди, чунки бу ўзгаришлар гўё заифлик деб баҳоланиши мумкин эди. Аслида эса Лениннинг изланиши, заифлик кўрсаткичи эмас, балки кучлилик кўрсаткичи, ижодий таълимот бўлмиш марксизмнинг кучи кўрсаткичи эди.

Гўё Ленин революциянинг дастлабки кунларидан бошлабоқ мамлакатимизда социализм қурилишининг батафсил программасига эга эди, деган даъво ақида бўлиб қолган эди. Аслида эса, Ленин бу программани марксизмнинг назарий қоидаларини жонли тажриба, амалий жараёнлар билан боғлаш асосида аста-секин ишлаб чиққан эди. Кўп нарсаларга аниқлик киритиш, баъзан эса уларни тубдан қайта кўриб чиқиш керак бўлган эди. Революциянинг муайян босқичида бевосита тақсимотга, мажбурий меҳнатга, қатъий ҳисоб-китоб ва назоратга зўр берилган эди. Бу чоралар ҳарбий коммунизм сиёсатининг узвий элементи бўлиб қолган эди. Бироқ Гражданлар уруши тугагач, бу сиёсатнинг умри тугагани, революция туфайли юзага келган ғайрат-шижоатга таяниш йўли билангина оммани социализмга жалб этиб бўлмаслиги, моддий манфаатдорликни ва шу билан боғлиқ равишда товар ишлаб чиқариши ва бозор иқтисодий дастурларини ҳаракатга келтириш зарурлиги Ленинга равшан бўлиб қолган эди. Шунга биноан совет жамияти ҳаракатининг асосий йўналишлари янгичасига белгилаб берилган эди, партиялилар орасида вужудга келган ақидапарастлик йўл-йўриқларига ва фикрларига зид бўлган сиёсат — янги иқтисодий сиёсат эълон қилинганлиги шу йўналишларнинг энг муҳими бўлган эди. Бу — таҳликали вазият бўлган эди. Ўшанда Лениннинг кўпгина яқин сафдошлари, революцияга тайёргарлик кўриш, уни амалга ошириш йўлида бирга бўлган кишилар Лениннинг янги иқтисодий сиёсат ғоясига қарши чиққан эдилар.

Ленин ҳокимиятни Октябрда қўлга олиш лозиммиди, деган саволга ҳам аниқ жавоб беради. Буни эсга олиш керак, чунки ҳозир ҳам бу масала мунозара марказида турибди. Ёки Гражданлар урушидан сўнг, мўлжалланганидек бошқа мамлакатларда пролетар революциялари содир бўлмаганлиги муносабати билан ундан, ҳокимиятдан воз кечиш керакмиди? Ленин социализмга ўтишнинг иқтисодий ва маданий шарт-шароитларини тезроқ вужудга келтириш учун пролетариат ҳокимиятидан фойдаланиш зарурлигини қатъиян асослаб берди. Бошқача қилиб айтганда, капитализм билан буржуа демократияси амалга ошириши лозим бўлган нарсаларни Совет ҳокимияти даврида бажариш лозим эди.

Лениннинг кооператив планида майда ишлаб чиқарувчиларни социализмга жалб этиш вазифаси маданий революция ғояси билан, одамларнинг бутун турмуш тарзини ўзгартириш билан чамбарчас боғланган эди. Пировард натижада Лениннинг ўзи таъкидлаганидек, у ишлаб чиққан социализмга ўтиш программаси социализмга нисбатан бутун нуқтаи назарнинг тубдан ўзгаришига айланиб кетди. Афсуски, Лениннинг бу чуқур ғоялари, ёндашувлари кейинчалик эътиборсиз қолдирилди, ёки сталинча индустрлаштириш ва коллективлаштириш давомида қўпол равишда бузилди.

Лекин шундай бир савол туғилади: нима учун Сталин партияга, бутун жамиятга ўз программаларини, ўз усулларини тиқиштиришга муваффақ бўлди? Бу — энг асосий саволдир. Тарихимизга бериладиган баҳо ва ҳозирги жамиятимизнинг характерини тушуниш ана шу саволга жавобдан бевосита келиб чиқади. Сталин ва унинг атрофидаги энг яқин одамлар омманинг революцион сабрсизлигидан, ҳар қандай оммавий ҳаракатга хос утопик ва бараварлаштириш тенденцияларидан, партия авангардининг ўзи орзиқиб кутилган мақсад сари интилишидан усталик билан фойдаланиб қолдилар. Янги жамият барпо этиш шакл ва усулларини тарихан зарур бўлган изланишлар Лениндан кейин қаттиқ ғоявий-сиёсий курашга айланиб кетди. Мана шуларнинг ҳаммаси муаммолар ва ўзгача йўлларни ижодий муҳокама қилиш имкониятини жуда чеклаб қўйди, бир хилликка олиб борди, бундай шароитда марксча назария асосида фикрлар ва қарашларнинг хилма-хиллиги учун ўрин қолмаган эди.

Биз тарихий тажрибанинг бу сабоғини бугун ёдда тутишимиз керак, деб ўйлайман. Жамоатчилик онгида социализмнинг шундай тушунчаси вужудга келтирилдики, бу тушунча аввал бошданоқ унинг буйруқбозлик маъмурий шаклини оқлар эди. Халқнинг жонли ижодкорлиги натижаси бўлмиш социализмга нисбатан ленинча қарашларга хилоф равишда шундай қарашлар тиқиштирилдики, уларга кўра социализм «юқоридан бериладиган кўрсатма»га биноан барпо этилар эмиш. Назария бузилган мафкуравий вазифани бажариши, ўтказилаётган сиёсий йўлни тўғри деб кўрсатиши, гўё марксча принципларга мос бўлган социализмнинг узил-кесил моделини тасвирлаб, практикани оқлаши лозим эди.

Бунда ҳеч нарсани жўн қилиб кўрсатиш керак эмас. Ҳақиқат шундаки, халқ социализмнинг илк ғоясидан илҳомланган ва янги жамият барпо этаётганига ишонган эди. Марксизм-ленинизм классикларининг ғояси, Октябрь шиорлари ва омиллари кишиларнинг онгида яшайверди. Одамлар ўз хатти-ҳаракатларини ана шуларга қиёслар эдилар. Барча бузилишларга қарамай, халқ Октябрь ғояларига астойдил содиқ бўлиб, ўзининг чуқур онгида социализмнинг инсонпарварлик тушунчасини сақлаб келди ва ҳар қандай имконият пайдо бўлиши билан уни рўёбга чиқаришга интилаверди. Бу нарса мамлакатни ўзгартириш учун ғоят кўп ишлар қилган ва жуда катта мушкуллик ва маҳрумликларни бошидан кечирган бутун-бутун авлодлар турмушига юксак ижтимоий мазмун бағишлади. Буни сизлар билан биз, ҳозир яшаб турган кишилар яхши эсда сақлашимиз керак. Биз ўтмиш авлодлар қилган ишларга нисбатан салбий муносабатга йўл қўймаслигимиз лозим. Ҳақиқат мана шундан иборат.

Бироқ, социализмни бузиш социалистик ғоянинг ўзига ҳам, уни омма томонидан қабул этилишига ҳам таъсир қилмасдан қолмади, албатта. Чунки социализмнинг инсонпарварлик мазмуни қашшоқлаштириб бузиб юборилди, бу эса унинг қадриятлари системасини бузмаслиги мумкин эмас эди ҳамда жамиятнинг бутун қиёфасига, сиёсий ва ижтимоий ташкилотларига, уларнинг ишлашига салбий таъсир қилди. Сталиннинг бузғунчилик социализмнинг марксча ва ленинча концепциясида бўлган энг муҳим нарсадан — инсонни восита, «мурватча» деб эмас, балки мақсад, олий қадрият деб билишдан маҳрум бўлишга олиб келди. Кейинги босқичларда жамиятимизнинг ўтмиш хатоларидан, бузилишларидан халос бўлишнинг мушкул, зиддиятли, айтиш мумкинки, машаққатли жараёни содир бўлди. Аммо маъмурий-буйруқбозлик системаси сақланиб қолди, баъзи жиҳатлардан эса ҳатто кенгайиб мустаҳкамланди, бу эса жамият учун оғир оқибатларга эга бўлди, пировард натижада жамият турғунлик ҳолатига туширилиб, кризис ёқасига олиб келиб қўйилди.

Айтилган гаплар ана шу йилларда ҳам катта-катта халқ хўжалик вазифалари, маданият соҳасидаги вазифалар ҳал этилганлигини асло инкор этишни билдирмайди. Космосни ўзлаштиришдаги ютуқлар ана шу даврга таалуқлидир. Ҳарбий мувозанатга эришилганлигининг аҳамиятига етарли баҳо бермасдан бўлмайди, гарчи бу нарса жамиятнинг барча моддий ва маънавий кучларини жуда қаттиқ ишга солишни тақозо этди, ва албатта, ижтимоий режаларни рўёбга чиқаришга таъсир қилди. Аммо вақт ўтиши билан буйруқбозлик-маъмурий система замонавий фан-техника ва ижтимоий-иқтисодий тараққиётни таъминлашга қодир эмаслиги тобора кўпроқ намоён бўла бошлади. Ҳолбуки, айни шу йилларда ривожланган капиталистик мамлакатларда фан-техника революциясининг янги босқичи бошланган, янги технологиялар сари ёриб ўтиш содир бўлган эди. Микроэлектроникани, информатикани, биотехнологияни ривожлантиришдаги ғоят катта сакраш том маънода ҳозирги замон цивилизацияси тараққиётида, шу жумладан, озиқ-овқат, кенг истеъмол моллари ишлаб чиқаришда, хизмат кўрсатиш соҳасида, уй-жойлар қурилишида сифат жиҳатидан ўзгартишларга олиб келди. Кўпгина тармоқларда меҳнат унумдорлиги талай даражада ошди, бу эса одамларнинг бутун турмуш тарзида ғоят катта силжишларга олиб келди. Бизга эса ана шу революцион ўзгаришлар фақат бир учи билангина тегиб ўтди, десак бўлади. Бу ўзгаришлар асосан космосни ўзлаштириш ва ҳарбий соҳага дахлдор бўлди. Фан ва техникада содир бўлган тўнтариш аҳамиятига етарли баҳо берилмаганлиги ўша вақтда йўл қўйилган энг катта хато, деб ўйлаймиз. Натижада умумцивилизация жиҳатидан жамият турмушининг бир қанча ғоят муҳим соҳаларида биз ўтмишдаги технология даврида қолиб кетгандек бўлдик. Ғарбнинг ривожланган мамлакатлари эса бошқа даврга — юксак технологиялар, фан билан ишлаб чиқаришнинг принципиал янги ўзаро алоқаси, ресурсларни тежаш, янги материаллар, одамлар ҳаёт таъминотининг, ҳатто турмушининг янги шакллари даврига ўтишди. Шу боисдан ҳам турғунлик даври ҳақида бой берилган имкониятлар даври деб, жамиятимиз тараққиётига, умуман социализмга жиддий зиён етказган давр, деб гапириш тўғридир.

Биз Октябрь революциясидан кейин босиб ўтилган йўлга баҳо берар эканмиз, бунга кенг тарихий ўлчам билан ёндашишимиз керак, албатта. Революция ваъда қилган нарсанинг ҳаммасини бажарди, деб айта олмаймиз. Бу шундай. Лекин шу нарса ҳам ҳақиқатки, айни революцион ўзгартишлар натижасида Совет Иттифоқи мана шу етмиш йил мобайнида жаҳонда инсониятнинг тарихий тақдирини белгилайдиган давлатларнинг бири бўлиб қолди ва биз фахрлансак арзийдиган ютуқлар бор. Социализм жаҳон цивилизациясини ривожлантиришга салмоқли ҳисса қўшди. Биз «икки ўта буюк давлат» деган иборага қўшилмаймиз. Бироқ жаҳон афкор оммаси биз қўшган ҳиссанинг салмоқлилигини эътироф этаётганлиги фактининг ўзи диққатга сазовор бўлиб, бу ибора ҳарбий стратегик жиҳатларгагина тааллуқли эмас. Унинг замирида мамлакатимизнинг иқтисодий ва илмий-техникавий қудрати, ижтимоий ривожланиш, новаторлик, жаҳонда содир бўлаётган жараёнларга сиёсий таъсир назарда тутилади. Буни билиш ва тегишли тарзда баҳолаш зарур.

Бугунги кунда, биз бутун тарихимизни, бутун тажрибамизни қўрқмасдан танқидий таҳлил этаётган ҳозирги шароитда ўзимиздан, биз бугун қандай яшаб турганимиздан норозилик ўзимизнинг жаҳонда эътироф этилган шубҳасиз ютуқларимизни ва танлаб олинган социалистик йўлнинг ўзини шубҳа остига қўйишга уринишдан иборат бўлиб қолишига йўл қўйишимиз мумкин эмас. Ваҳолонки, шундай уринишлар бўлмоқда. Ҳозир кўпгина кишилар қийинчиликлар ва мушкулликларимизнинг илдизини йўл қўйилган бузилишлардан, социализмдан чекинишлардан эмас, балки унинг манбалари ва принципларидан қидиришга уринмоқдалар.

КПСС ҳам ҳозир революция манбалари ва принципларига, янги жамият барпо этиш ленинча ғояларига қайтмоқда. Аммо уларни бартараф этиш учун эмас, балки революция иши учун, унинг ваъдалари учун, унинг зафарлари ва қарзлари учун масъулиятни тўла-тўкис ўз зиммасига олиш мақсадида шундай қилмоқда. Энг муҳими эса, аввало, келажакни бунёд этиш учун биз тарихий тажрибамизни ва жамиятнинг ҳозирги ҳолатини таҳлил этишимиз керак. Қайта қуриш сиёсати айни мана шундай ёндашувлар асосида таркиб топди.

II.

Қайта қуриш сиёсатининг мақсади равшан ва жуда аниқдир. Биз қайта қуриш орқали социализмга янги омил бағишлашни, социалистик тузумнинг ғоят катта инсонпарварлик имкониятини тўла-тўкис намоён этишни истаймиз. Биз изчиллик билан муттасил олға ҳаракат қила бориб, мана шунга асосланамиз. Ҳар бир босқич бизни бойитмоқда ва айни вақтда биз амалда ўзини оқламаган нарсалардан халос бўлаяпмиз, зарур тузатишлар киритаяпмиз. Биз қайта қуришнинг ишлаб чиқилган концепцияси асосида катта-катта принципиал қарорларга келдикки, сиз билан бизнинг турмушимиз, мамлакат қиёфаси ва келажаги ана шуларга боғлиқдир.

Ёдда, атоқли ёзувчимиз, совет адабиёти классиги Леонид Максимович Леоновнинг 90 йиллиги нишонланганида мен у билан дўстона учрашгандим ва ўртамизда жуда мароқли, сермазмун суҳбат бўлган эди. У мамлакатда содир бўлаётган барча воқеаларни қанчалик эътибор билан кузатиб бораётганлигидан ҳайратда қолган эдим ва ундан кўпгина қизиқарли ҳамда фойдали гапларни эшитдим. Жумладан, мен унинг бир мулоҳазасини айтиб ўтмоқчиман: ҳозир жуда масъулиятли давр, чунки биз турмушимизнинг, жамиятимизнинг асло кечиктириб бўлмайдиган ва ғоят муҳим муаммоларини ҳал қилишимиз ҳам керак, айни вақтда эса ҳамма шуни доимо ёдда тутиши лозимки, биз, у айтганидек, мамлакатимизнинг ўнлаб йиллар, юз, икки юз йил, эҳтимолки, уч юз йил кейинги қиёфасини белгилаб берадиган бурилишни амалга оширяпмиз, қарорлар қабул қиляпмиз. Бу жуда чуқур фикрдир. Агар унинг мағзини чақадиган бўлсак, қарор қабул қилиши лозим бўлган кишилар, бинобарин эса бутун жамиятимиз жуда масъулиятли бўлишлари керак.

Ҳозир қабул қилинаётган қарорларнинг умумий йўналиши шундан иборатки, инсоннинг мулкдан, ҳокимиятдан, маданият бойликларидан бегоналашувини бартараф этиш керак. Қисқача формула мана шундан иборат. Инсонни асосий ҳаракатлантирувчи шахс сифатида жамиятга қайтариш керак. Бу — марксизм концепциясига, марксизмнинг социализм хусусидаги фикрига мос бўлиб тушади. Бу жараёнлар ҳозир мамлакатимизда тобора тўлиқроқ авж олиб бормоқда, кун сайин кучаймоқда. Бу жараёнларни мустаҳкамлаш ва уларга муносиб жўшқинлик бахш этиш нақадар қийин бўлмасин, уларнинг натижадорлигини таъминлаш муҳимдир. Биз ўзимиз танлаб олган йўлдан ҳаракат қилаверишимиз керак. Янгиланиш сиёсати янги-янги ечимларни, турмушнинг ўзи ўртага қўяётган масалаларга аниқ-равшан жавоб қайтаришни тақозо этади, бироқ асосий нарсага — энг муҳим ғоялар ва стратегик мақсадлар тўғрилигига комил ишонч билангина олға силжиш мумкин. Тараққиёт тенденциясини аниқ тушуниш, қийинчиликларимизнинг табиатини баҳолаш ҳам жуда муҳимдир, чунки жамият тарихидаги бурилиш босқичлари ҳамиша мушкул бўлади, биз буни, тарихнинг шу сабоғини яхши билишимиз лозим ва буни уқиб олишимиз керак.

Хўш, мамлакатдаги ҳозирги вазият қандай? Аввало, қайта қуриш жараёнларини ривожлантиришда биз кескинлик чўққисига чиққандек бўлдик. Умрини яшаб бўлган эскилик билан туғилиб келаётган янгилик ўртасидаги зиддиятлар беҳад кескинлашди, бошқарувнинг аввалги усуллари заифлашди, ўзининг таъсирчанлигини йўқотди, аммо биз қурол қилиб олаётган усуллар ҳали чинакамига ишлай бошлагани йўқ, бу эса меҳнаткашларнинг эҳтиёжларини қондириш билан, фан-техника муаммоларини ҳал этиш билан боғлиқ бўлган амалий вазифаларни ҳал этишга таъсир қилмоқда. Биз ҳозир турмушнинг бамисоли янги усулларини ўзлаштириш йўлларини излаш жараёнида, ўтиш даврида турибмиз, аммо ўтмиш билан, ўз одатларимиз билан ҳайрлашишга қийналяпмиз. Жамиятда мураккаб жараёнлар рўй бермоқда, турли тенденциялар ўзаро курашмоқда, булар кўпинча бирбирини истисно этадиган — эски усулларга, қолоқ ақидаларга астойдил садоқатдан тортиб социализмнинг бутун тажрибасини, шу жумладан, ўн еттинчи йилнинг октябрида танлаб олинган йўлнинг ўзини ҳам тамомила инкор қилишгача бўлган ҳаддан ташқари ўткир кураш тусини олмоқда.

Қайта қуриш қийинчиликлари аҳолининг муайян қисмида умидсизлик кайфиятларини, бошланган ўзгартишларнинг муваффақиятига ишончсизликни келтириб чиқармоқда, ҳатто, умуман, қайта қуришни бошлаш керакмиди, деган шубҳалар айтилмоқда. Бу хусусда нима деса бўлади? Ташқи кўринишлар ортидан чуқур жараёнларни кўра билиш, уларнинг моҳиятини тушуниш зарур.

Биринчидан, бугунги қийинчиликларнинг ҳаммаси ёки ҳеч бўлмаганда уларнинг кўпчилик қисми қайта қуришнинг оқибати эмас. Социализмнинг кўпдан буён намоён бўлиб келаётган бузилишлари чуқур илдиз отган эди, турғунлик идеологияси ва практикаси уларни яшириб келаётган эди. Мамлакат бойликларини кемириш ҳисобига, келгуси авлодлар ҳисобига сиртқи фаровонликка эришилган эди. Партия бошлаган қайта қуриш жамиятнинг ҳамма марказларини очиб ташлади. Қайта қуриш йилларида ҳам бир талай камчиликларга йўл қўйилди, албатта. Бунинг устига хатолар ҳам қилинди, бу ҳам тўғри. Бироқ энг муҳим нарса шуки, ҳозир янги бинога пойдевор қўйилмоқда. Жамиятдаги вазиятни тубдан яхшилаш учун амалий шарт-шароитлар яратилмоқда. Натижалар бўлишини тушуниш ва бу натижалар нималарда намоён бўла бошлаганини кўра билиш муҳимдир.

Биз тўрт ярим йил давомида демократиялаш соҳасида ҳам, ошкораликни ривожлантиришда ҳам, ишлаб чиқариш муносабатлари соҳасида ҳам жуда катта йўлни босиб ўтдик, одамлар психологияси сифат жиҳатидан ўзгарди, уларда давлат ва жамоат ишларидан граждан манфаатдорлиги пайдо бўлди. Сиёсий системани ҳар томонлама ислоҳ қилиш ҳаёт реаллигига айланди. Ислоҳотнинг биринчи босқичида ҳокимият ва бошқарувнинг янги марказий органлари ташкил этилди ва ишлай бошлади. Биз мазкур жараён давомида йўл қўйилган барча камчиликларга қарамай, чинакам Советлар ҳокимиятини қайта тиклашда катта қадам қўйилганлиги тўғрисида гапира оламиз.

Ҳозир биз сиёсий ислоҳотнинг янги, иккинчи босқичига кирдик. Мазкур босқичда республикалар, областлар, шаҳарларда, қишлоқда давлат ҳокимияти органларининг бутун системаси янгиланади. Шу билан раҳбарлик ва жамиятни бошқарувнинг барча даражаларида Советлар тўла ҳокимияти принципи амалга оширилади. Бу эса қайта қуриш сиёсати муваффақиятини таъминлаш, тўпланиб қолган муаммоларни ҳал этиш учун жуда катта аҳамиятга эга бўлади. Биз иқтисодиётда, энг аввало, мулк муносабатларини ўзгартириш билан боғлиқ туб ўзгаришларни бошладик. Бунда илгари айтиб ўтганимдек, меҳнаткаш инсоннинг ишлаб чиқариш воситаларидан ажралиб қолишига барҳам беришга, тўлақонли социалистик бозорни вужудга келтиришга ўтишга, чинакам амалий рақобатни ва омилкорликни ривожлантиришга, ҳукмронликка, маҳаллийчиликка, корхоналар манфаатпарастлигига чек қўйишга имкон берадиган иқтисодий муносабатларни вужудга келтириш тўғрисида гап бормоқда. Биз социалистик қурилишда кооперациянинг ролини ленинчасига тушунишга қайтаяпмиз, коллектив ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг хилма-хил шаклларини ривожлантириш йўлини амалга ошираяпмиз.

Бугунги учрашув менда сизлар билан биргаликда ўтмишимиз билан ворислик ва ундан фарқ қилиш диалектикаси тўғрисида, донни бегона ўтлардан қандай қилиб ажратиш, биз келгусида ўзимиз учун оладиган ва биз учун мақбул бўлмаган нарсаларни аниқлаб олиш тўғрисида фикрлашиш муддаосини уйғотмоқда. Сталинчилик ва турғунлик билан, маъмурий-буйруқбозлик ўзбошимчалиги ҳамда социалистик қонунлар ва умуминсоний ахлоқ нормалари бузилиши билан, ялпи марказлаштириш, сиёсий авторитаризм ва бошқача фикрлашни бостириш билан, тайёрга аёрлик ва текисчилик билан, порахўрлик ва давлат бойлигини талаш билан боғлиқ ҳамма нарса биз учун номақбулдир. Биз кўр-кўрона итоаткорлик, бефарқлик ва лоқайдликдан халос бўламиз.

Аммо биз инқилобий меросимиздаги барча қимматли нарсаларни, барча қаҳрамонона ва ҳамма учун аҳамиятли нарсаларни, энг аввало, Улуғ Октябрнинг идеалларини ўзимизга ўтмишдан оламиз. Октябрь байроғига халқ учун зарур бўлган талаблар: «Бутун ҳокимият Советларга!», «Фабрика ва заводлар ишчиларга», «Ер — деҳқонларга», «Халқларга-тинчлик», «Ҳар бир миллатга — эркин тараққиёт» — деган талаблар ёзиб қўйилган.

Биз ақидапарастлик, сафсатабозлик ва оғмачилик талқинларидан тозаланган марксизм-ленинизмга амал қиламиз. Биз олға томон боришимиз учун марксизм-ленинизм манбаларига қайта мурожаат қилиб, уни ижодий ривожлантирамиз. Бизнинг партиямиз Ленин партияси бўлиб келган ва шундай бўлиб қолади. Мен буни алоҳида таъкидлашни истардим, чунки кейинги вақтда назариётчи ва сиёсатчи бўлган Ленинга хуружлар кучайиб кетди. Ленин таълимотига содиқ бўлиб қолиш — унинг ижодий руҳини ривожлантириш, янги хулосалар ва қоидалар билан бойитиш, конкрет вазият тақозо этган ҳамда бутунлай ўз даврига тааллуқли бўлган таърифларни қонунлаштиришдан бутунлай воз кечиш, демакдир. Шу боисдан ҳам у ёки бу нотиқнинг у ёки бошқа позицияларини исботлаш усули сифатида цитатабозлик қилиши мутлақо мақбул эмас. Бундан ташқари, ортирилган тажриба асосида ғоявий бардамлик қобилияти — марксизм классиклари бизга берган энг муҳим сабоқлардан биридир. Чунки, назарий фикрнинг андаккина ҳаракати ва мана шу назарий хулосаларнинг ривожланиб сиёсатга айланиши жамиятимизнинг баъзи қисмида дарҳол ленинизмни ва марксизмни ревизия қилиш, деб кутиб олинди. Хуллас, биз жўнгина сайқал берилган Лениннинг эмас, балки жонли Лениннинг тарафдоримиз. Ленин ўзидан кейинги ижтимоий тараққиётнинг ҳамма саволларига жавоб қайтара олмас эди, шу сабабли биз бу жавобларни ленинизм руҳига, ленинча тафаккур услубига, диалектик билиш усулига амал қилиб, ўзимиз излаб топишимиз керак.

Биз келажакка қашшоқлик ва саводсизлик ботқоғидан қутилиб чиққан ва қудратли индустриал мамлакатни барпо этган, уруш йилларида бардам туриб ғалаба қозонган. фан ва маданиятда жозибадор муваффақиятларга эришган совет кишилари барча авлодларининг фидокорлигини, уларнинг маънавий кучини, тарихий умидворлиги ва Ватанга муҳаббатини олиб борамиз.

Жамият барча аъзоларининг фаровонлигини ва ҳар томонлама эркин камол топишини таъминлаш фаолиятимизнинг марказий, етакчи ғояси, олий маъноси эканини яна бир бор таъкидлаб ўтмоқчиман.

Тараққиётнинг асл мақсади, ижтимоий ривожланишнинг мезони бўлган инсонни камол топтириш бизнинг олий мақсадимиздир. Партия мана шу коммунистик олий мақсаддан воз кечмайди ва ҳеч қачон воз кечмаяжак.

Жамиятни революцион ўзгартириш ғояларини уқиб олиш жараёни осон иш эмас, албатта, ҳатто айтишим мумкинки, уқубатли ишдир, сизлар шу фикрга қўшиласизлар, деб умид қиламан, чунки ҳаммамизнинг ҳозирги бутун туриш-турмушимиз ҳаммага кўриниб турибди. Чунки бу ўзгартишлар одамларга, уларнинг манфаатларига, эҳтиёжларига, таркиб топган одатларга, теварак-атрофдаги дунё хусусидаги фикрларга тааллуқлидир.

Демократияни ривожлантиришдаги ҳамма ютуқларимизга қарамай, шуни тан олиш керакки, ҳозирча бунёдкорлик ҳаракати ташаббусидан, амалий ечимларни излашдан кўра талаблар ва ультиматумларни ўртага қўйиш ташаббуси устунлик қилмоқда. Митингбозлик ва иш ташлаш ҳаракатлари яққол кўриниб турибди, бу ҳам реалликдир.

Буларнинг ҳаммасини қандай баҳоламоқ керак? Воқеаларнинг мана шундай зиддиятли кечишида мамлакатдаги ҳозирги аҳвол ва ундан қутилиш имкониятлари тўғрисидаги ижтимоий тасаввурларнинг муайян даражаси намоён бўляпти, деб ўйлайман.

Биз шунга аминмиз, мамлакатни янгилаш йўллари ва усулларини излашда реал ҳолатга асосланмоқ, жамиятимизнинг ҳақиқий ҳолатини кўрмоқ, биз эскиликдан янгиликка ўтишнинг қийин даврини бошдан кечиришимиз кераклигини ва бу нарса ҳаммадан кўпроқ куч-ғайрат ва саботли иш, сабр-тоқат талаб қилишини эътиборга олишимиз керак.

Рўй бераётган воқеаларни сергак баҳолашга ҳамда тараққиётимизнинг яқин ва олис истиқболларини илмий тахмин қилишга асосланиб, иш тутмоқ керак.

Бу — қийин, аммо бирдан-бир тўғри, объектив жиҳатдан зарур ва имкони бўлган йўл ҳамда ҳаракат тарзидир.

Ҳозир жуда кўп одамлар анчагина соддароқ ва осонроқ ечимни таклиф этмоқдалар. Бу ҳақда шунинг учун гапиряпманки, ҳозирги давримизда «қутқарувчи тавсиялар»ни таклиф қилувчи кўпгина «халқ дўстлари» пайдо бўлиб қолди. Уларнинг баъзилари дарҳол, тез ва тўла шифо топишни ваъда қилмоқдалар. Бошқалар қайта қуриш тўғрисида гапирсалар ҳам, аммо бошқа нарса, аслида жамият турмушининг эски шаклларини сақлаб қолиш тўғрисида ўйламоқдалар. Аслини олганда улар социализм ғалабаларини ҳимоя қилиш шиори остида қайта қуриш жараёнларига тўсқинлик қилмоқдалар. Буларнинг ҳаммасини, айниқса сизлар тушуниб олишингиз керак, ўртоқлар.

Бир нарсани айтишим мумкин: сафсатабозлик, сохта қатъий шиорлар, қийинчиликларимизни пеш қилиш, одамларнинг орзу-умидлари билан сиёсий жиҳатдан ўйнашиш орқали митингларда ҳурмат қозониш мумкин, албатта, лекин бу билан мамлакатни тангликдан чиқариш мумкин эмас. Мен бу хулосани қатъий қилиб қўяман.

Бу ҳақда фақат сизларга, ёш, куч-ғайратга тўла, қатъий ҳаракатларга ташна кишиларгагина эмас, шу билан бирга баландпарвоз даъватларга ҳамда тез ўзгариш қилишга масъулиятсизлик билан берилган ваъдаларга учаётган ҳамма одамларга яна бир бор айтиб қўймоқчиман.

Тез ва осон ғалаба қозониш ҳақидаги ваъдаларга алданмаслигимиз керак. Буни ҳаммамиз яхши тушуниб олишимиз лозим. Бу ҳақда биринчи марта гапираётганим йўқ, сўнгги кунларда бир неча бор гапирдим, лекин шунинг учун яна гапиряпманки, жамиятимизда ана шундай тушиниш ҳали шаклланган йўқ, ўртоқлар.

Сиёсатда энг хавфли даражада маст бўлиш — сафсатабозликдан маст бўлишдир. Бу ҳол кўпгина мамлакатларни, шу жумладан бизнинг мамлакатимизни ҳам кўп марта ҳалокат ёқасига келтириб қўйганлигини тарихдан яхши биламиз.

Эски турғунлик тартибларини сақлаб қолишга умидлар ҳам хавфли бўлиб, уларни рад этиш лозим. Янги вазифаларни эскича ёндашувлар билан ҳал қила олмаймиз. Сирасини айтганда, бу — Ленин айтган фикр, бир вақтлар у: янги вазифаларни эски усуллар билан ҳал қилишга уринманг, деган эди.

Социализмга қарши, Советларга қарши хатти-ҳаракатлар, шунингдек миллатчилик ва шовинистик интилишлар қайта қуриш учун жиддий хавфдир. Миллатлараро нифоқни, гражданлар бўйсунмаслигини, экстремистик хуружларни келтириб чиқаришга уринаётган, ҳокимиятнинг мувозий тузилмаларини барпо этишга интилаётган одамлар ҳам бор. Бунинг устига ана шу хатти-ҳаракатлар қайта қуришни тағин ҳам қатъият билан амалга ошириш шиори остида қилинмоқда. Қатъийят эса бунда эмас. Қатъият ўзгартишларнинг теранлигидадир.

Улар ўз хатти-ҳаракатлари билан ижтимоий кескинликни кучайтирмоқдалар, ўзларининг шуҳратпарастлик муддаоларини халқ фаровонлиги тўғрисидаги баландпарвоз баёнот билан ниқоблаб, жамиятга мухолифликни тиқиштирмоқдалар. Халқ тақдирини, мамлакат тақдирини ўзининг шахсий манфаатлари ва ҳокимиятга ташналигини қондириш учун хавф остида қолдиришга ҳеч кимга имкон берилмаслиги лозим.

Бу ҳақда очиқ айтадиган пайт келди. Мен қайта қуриш, ўзгартишлар жараёнини тўхтатиб қўйиб, бизни турмушнинг эски шаклларига, турғунлик тартибларига қайтаришни хоҳлаётганларни ҳам, бизга сиёсатда экстремизмни, таваккалчиликни таклиф қилиб, ишчилар синфининг ҳозирги аҳволдан ва озиқ-овқат бозоридаги аҳволдан норозилигидан фойдаланиб, ўзлари учун замин, ишчилар синфидан база топишга уринаётган кишилар ҳам, қайта қуриш жараёнлари қандай бораётганлигидан норози бўлаётганлар ҳам бирлашишни истаётганликларини айтиб қўйишим керак. Биз буни кўра билишимиз ва одамларга уларни қаёққа бошлаётганликларини очиқ айтишимиз керак. Униси ҳам, буниси ҳам, ўтмишга қайтиш ҳам — бу тарихий боши берк кўчадир, таваккалчилик ҳам — бу тартибсизлик, биз йўл қўймаслигимиз лозим бўлган ларзадир. Вазият анча мураккаб, уни тағин ҳам кескинлаштирмаслик лозим.

Қийинчиликларни енгишнинг фақат битта йўли бор — у ҳам бўлса, жамиятдаги қайта қуриш муваффақиятидан, мақсадга эришишдан манфаатдор бўлган барча соғлом кучларни жипслаштириш ва уларнинг ишини ижобий йўлга солишдир. Бахтимизга жамиятимизда бундай соғлом кучлар ҳар ҳолда кўпчиликни ташкил этади, ўртоқлар. Шу сабабли бузғунчи кучлар бизни йўлдан оғдира олишмаяпти. Фақат жипслик шароитидагина қайта қуриш вужудга келтирган ғайрат-шижоатни ва совет халқининг улкан имкониятларини тўла-тўкис ишга солиш мумкин.

Лекин мен очиғини айтишим керак, агар биз жамиятнинг бир қисмидаги ўзига хос норасоликни бартараф эта олмасак, бу жараён чўзилиб кетиши мумкин. Залда ўтирганлар ҳам, залдан ташқаридагилар ҳам мендан хафа бўлишмасин. Жамиятимизнинг бир қисмида ана шундай носозлик бор, ўртоқлар, тузумимизнинг потенциал имкониятларига, бизнинг тасарруфимиздаги моддий ва илмий-техникавий, интеллектуал имкониятларга ишончсизлик ҳам бор. Биз ана шу руҳий ҳолатни бартараф этиб, одамларимизнинг руҳини мустаҳкамлашимиз лозим. Чунки жамиятимизни янгилашнинг жуда катта ва қийин вазифаларини фақат матонатли кишиларгина уддалай оладилар.

Тушкунликка тушиш, айниқса ваҳимага тушиш учун асос йўқ. Биз жамиятимизни жўшқин тараққиётнинг кенг йўлига олиб чиқиш учун ҳамма зарур нарсага эгамиз. Шуни ҳам айтиш керакки, бундай ёки шунга ўхшаш вазиятлар кўпгина мамлакатлар ва халқлар ҳаётида юз берган. Ўз тажрибамизда ҳам бу хусусда кўп нарсани ўрганиш мумкин.

Тўғри, бизга ҳозир қийин бўляпти. Лекин нима қилишимиз лозимлигини кечагидан кўра ҳозир яхшироқ

(Давоми учинчи бетда).

М. С. ГОРБАЧЕВ НУТҚИ

(Боши 1- ва 2-бетда).

биламиз. Биз давр олдимизга қўйган вазифаларни уддалай оламиз. Бизга «сўзсиз фалокат»ни башорат қилиб, гражданлар уруши, тўнтаришлар ва шу каби бошқа нарсалар билан чўчитаётган янги чиққан баъзи башоратчиларнинг гапларига учмаслик керак. Бу гапларни биз оммавий ахборот воситаларимизга ҳам, коммунистларга, комсомолларга, у ерда меҳнат қилаётган барча кишиларга ҳам айтиб қўйишимиз керак, деб ўйлайман. Улар бу мулоҳазаларни ўйлаб кўрсинлар.

Қатъият билан, қадамбақадам олға ҳаракат қилаверамиз. Шу муносабат билан айтиб қўймоқчиман, ҳозир биз қайта қуриш ҳозирги босқичи ривожининг шундай палласига келдикки, энди уни жадаллаштириш масаласини қўйишимиз керак.

Ўртоқлар, яқин вақтгача биз бу масалани қўя олмас эдик. Ҳозир эса масалани шу тарзда қўйиш ҳаётий заруратгина эмас, у биз учун ҳамиша зарур бўлиб келди, лекин ҳозир реал имкониятлар пайдо бўлмоқда.

Бунда мен нимани кўзда тутяпман? Биз иқтисодиёт ва жамиятни бошқаришнинг буйруқбозлик-маъмуриятчилик усулларидан муайян даражада воз кечдик. Бу жараён ҳали тугагани йўқ, лекин у жуда тезлашиб бормоқда.

Шу сабабли бошқарувнинг бошқа системасидан иккинчисига ўтиш даври мумкин қадар қисқа бўлиши учун бошқарувнинг янги усулларини тезроқ ишга солиш вазифаси турибди. Бу жуда оғир кечадиган даврдир. Бинобарин жадаллаштириш лозим.

Бунинг учун ҳозир яхши шарт-шароит мавжуд. Биз сиёсий ислоҳотнинг иккинчи босқичига чиқяпмиз, бу эса ҳокимият ва бошқарув идораларининг ишига бирмунча муҳим ўзгартишлар киритади.

Энг муҳими эса мулк шаклларига ва хўжалик юритиш усулларига тааллуқли қонун актларининг бутун бир мажмуаси устида иш олиб бориш тугалланмоқда.

Шунинг учун биз иқтисодий ислоҳотни жадаллаштириш босқичларини ҳозир аниқ белгилаб олишимиз лозим. Ҳозир шу иш билан бандмиз. Олий Совет халқ депутатларининг иккинчи съездини чақириш тўғрисида қарор қабул қилди. Бу масалалар ана шу съезднинг диққат-марказида бўлади.

Иқтисодий ислоҳотни жадаллаштириш фойдасига яна бир муҳим далил келтираман. Бу фикрга эътибор беришингизни сўрайман. Қайта қуриш сиёсати — бу бирбирига ўзаро боғлиқ революцион тадбирлар системаси эканлигини, уларни биргаликда амалга оширган тақдирдагина муваффақиятга, олдимизга қўйган мақсадга эришишга умид қилиш мумкинлигини сизлар тушунасизлар.

Ўзгартишлар жараёнида босқичлар, устун жиҳатлар, ўзгаришларнинг у ёки бу суръати бўлиши мумкинлигини — бошқача айтганда, ҳаммаси бир тусда ўтиши ҳақида гап бўлиши мумкин эмаслигини ҳам тушунасизлар, деб ўйлайман. Шунга қарамай қайта қуриш барча йўналишларда изчиллик билан олға ҳаракат қилиши керак, белгиланган тадбирларни амалга оширишда катта узилишга йўл қўйиш мумкин эмас.

Чунончи, биз ҳозир демократиялаш, сиёсий ислоҳот суръатлари, умуман жамиятни сиёсийлаштириш иқтисодиётдаги ўзгартишлардан ўзиб кетаётганини кўриб турибмиз.

Бу эса қуйидагиларга олиб келди. Демократия ва ошкораликни кенгайтириш шароитида одамлар ўз манфаатларини айтишлари, талабларни ўртага қўйишлари учун янги имкониятга эга бўлдилар, буни умуман табриклаш керак, чунки меҳнаткашларнинг таъсири, қайта қуриш устидан уларнинг назорати кучайиб бормоқда. Аммо шуниси ҳам равшанки, фақат ишни пухта ташкил этиш, меҳнатнинг юқори унумдорлиги, ишга янгича муносабат асосидагина ижтимоий-иқтисодий тусдаги барча талабларни қаноатлантириш мумкин.

Аммо бунинг учун мулкка муносабатни, ишлаб чиқариш муносабатларининг барча турларини тубдан ўзгартириш лозимлигини энди биламиз. Демак, иқтисодий ислоҳотни қатъият билан ўтказиш, бу ишни жадаллаштириш керак. Бунга биз ғоят қисқа муддатда молия аҳволини ва истеъмол бозоридаги аҳволни нормал изга солишимиз лозимлигини илова қилишим мумкин, холос.

Бу хусусда дастлабки тадбирларни 1990 йил ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш Давлат плани асосида амалга ошириш кўзда тутилган. Қайта қуришнинг бу долзарб муаммосини ҳал этишга қаратилган комплекс тадбирлар ишлаб чиқилган бўлиб, бу тадбирларни ҳукумат СССР халқ депутатларининг иккинчи съездига тақдим этади.

Бир нарсани айтишим мумкин: партия Марказий Комитетида, СССР Олий Совети ва ҳукуматида жамиятдаги реал вазиятни билишади, бу вазиятга тўғри баҳо бериб, мамлакатдаги ижтимоий-иқтисодий аҳволни яхшиланиш сари ўзгартириш чораларини кўрмоқдалар ва бундан кейин ҳам шундай чораларни кўрaveрадилар.

Кўриб турибсизки, олдимизда жуда катта ҳажмдаги қайта қуриш ишлари турибди. Биз ўзимиз ҳал этаётган вазифаларнинг миқёсларини ҳисобга олиб, янгича фикр юритишимиз, тағин ҳам шижоатлироқ ҳаракат қилишимиз керак.

Жамиятни ўзгартириш учун ўзимиз ўзгаришимиз лозим. Бизнинг қайта қуриш, аввало, ақл-идрокдаги инқилобдир. Бу эса қайта қуриш муваффақиятининг энг муҳим шартидир.

Турмуш, меҳнат тўғрисидаги янги тасаввурларимизни, уларга янги муносабатимизни қанчалик самарали ва аҳамиятли бўлса ҳам китоблардан ва баҳслардан ўргана олмаймиз. Барча ўзгартириш жараёнларида фаол иштирок этиш, қайта қуриш йўлидан қатъий олға бориш орқалигина биз ўзимизни ўзгартира оламиз. Диалектика ана шундай! Қайта қуриш рўёбга чиқиши учун биз ўзгаришимиз керак. Биз ўзгаришимиз учун қайта қуришда фаол қатнашмоғимиз, барча жараёнларга қўшилиб қайта қуриш йўлларида фаол ҳаракат қилмоғимиз керак.

Ҳозирги бурилиш даврида ана шуни тушуниб етишга асосланиб ҳаракат қилишимиз лозим.

Ўз гапимни такрорласам ҳам, яна бир бор айтиб ўтаман, энг муҳими — қаёққа қараб бораётганимизни билишимиз лозим.

Биз ҳаммамиз шунга қатъий асосланиб иш тутишимиз керакки, буйруқбозлик-маъмуриятчилик системаси ҳамда жамиятни уюштиришнинг ана шу система билан боғлиқ шакллари амалда бутунлай эскириб қолди ва мамлакатни социалистик янгилаш вазифаларини ҳал қилиш учун унинг замирида омиллар йўқ.

Буни ҳаммамиз тушуниб олишимиз керак. Чунки жамиятда, айрим тоифаларда ўтмишдаги иш усулларини қўмсаш мавжуд, мен буни сезиб турибман. «Қаттиқ қўл», «қаттиқ ҳокимият» тўғрисидаги гаплар ҳам ана шундан келиб чиқмоқда, беқарорлик вужудга келганидан норозилик ҳам ана шундан келиб чиқмоқда. Инқилобий ўзгаришлар беқарор ҳодисаларсиз бўлиши мумкинми, ахир? Йўқ.

Шунга қарамай, биз Октябрь танлаган йўлга содиқ бўлиб қолаётганимиз, бизнинг йўлимиз — социализм, лекин ҳозирги тажрибамиз ва замонавий цивилизация тажрибаси билан бойитилган социализм эканлиги хусусида жамиятда бир хил фикр вужудга келди, деб ўйлайман.

Ўртоқлар, жамиятнинг бундан буёнги тараққиёти ҳақидаги умумий мунозарада партия тўғрисидаги масала асосий масалалардан бири бўлиб қолди.

Биз шунга асосланамизки, партиянинг ўзини — жамиятнинг сиёсий авангардини ислоҳ қилиб, уни янгиламас эканмиз, мамлакатни социалистик тарзда янгилаш мумкин эмас.

Биз партиянинг қайта қуриш масалаларини кенг муҳокама қилиш тарафдоримиз. Аслида ҳозирнинг ўзидаёқ биз съездолди мунозарасини бошлаб юбордик. Бу мунозара биз учун жуда зарур, ҳозирги шароитда КПССнинг янги ролини чуқурроқ тушуниб етиш ва идрок этиш учун зарур.

Шу сабабли биз партиянинг кучини бўшаштириш, уни консерватив кучларнинг таянчи ва қайта қуриш йўлидаги асосий ғов деб кўрсатиш, КПССни халқдан ажралиб қолган қандайдир аппаратга ўхшатиш, партия сафларига нифоқ солиб, ишончсизлик уруғини сочиш учун ана шундай мунозарадан фойдаланишга уринишларни рад этамиз.

Объектив фикр юритишга қодир бўлган ҳар бир холис одам ҳозир ҳам мураккаб вазиятда, фикрлар хилма-хил, манфаатлар турлича бўлган вазиятда айни партия, айни КПСС қайта қуришнинг бирлаштирувчи кучи бўлиб иш олиб бораётганлигини тан олмаслиги мумкин эмас.

Партия жамиятни ҳар томонлама янгилаш юзасидан сиёсий ташаббусни бошлади, ўзини қаттиқ танқид қилишдан чўчимади, жамиятимизнинг ривожланишига, социализмга путур етказган ҳамма нарсадан қатъиян воз кечди.

Айни шундай принципиал ёндашув партияга илғор сиёсатни таклиф қилиш, халқ мададига таяниш ва қайта қуриш жараёнларини ҳаракатга келтириш имконини берди. Қайта қуришнинг амалий жараёнига миллионлаб коммунистлар қўшган бунёдкорлик ҳиссасига ҳеч ким шубҳа қилмайди.

Лекин шуниси ҳам равшанки, ўзгаришларнинг суръатлари, жўшқинлиги шу қадарки, партия тағин ҳам фаолроқ ва изчилроқ ҳаракат қилиши керак.

Жамият аниқ ва равшан сиёсий йўл-йўриқларга муҳтож бўлади. Бундай йўл-йўриқларни фақат сиёсий партиягина бера олади, партия ҳозирги даврга мос бўлиши керак.

Айни ана шулар навбатдаги съездни ўтказиш муддатини яқинлаштириш тўғрисида, партия сиёсатининг, унинг амалий фаолиятини ташкил этишнинг долзарб масалаларини кенг муҳокама қилиш тўғрисида қарор қабул қилишни тақозо этди.

Партияда чинакам демократия вазиятини, яъни партиялилар оммасининг ҳокимиятини қарор топтириш ички партиявий муносабатларни ўзгартиришнинг пировард мақсади бўлиб қолиши керак, деб ўйлайман. Ҳар бир коммунист ўз фикри билан, ўз позицияси билан партиянинг сиёсатини ишлаб чиқишга, партиянинг сайлаб қўйиладиган ҳамма органларини тузишга амалий таъсир ўтказа олиши учун шарт-шароит яратиш зарур.

Шу тариқа коммунистларнинг турмушдан, ўз сиёсий ташкилоти фаолиятидан бегоналашуви бартараф этилади.

Биз бутун ижтимоий турмуш, барча ижтимоий табақалар сиёсийлашиб бораётган жўшқин жараённи кўриб турибмиз. Шу боисдан ҳам партия қайта қуриш учун курашаётган, унинг муваффақиятидан манфаатдор бўлган, унга эришишга ўз ҳиссасини қўшаётган барча ҳаракатлар билан амалий мулоқотга тайёр бўлиши керак, мен буни алоҳида таъкидлаб ўтмоқчиман.

Айни шундай ёндашув партияга ўзининг сиёсий пешқадамлик ролини бажариш, барча соғлом кучларни социализмни янгилаш йўлида бирлаштириш имконини беради. Бу иш фақат кенг демократия, ошкоралик, ҳар бир коммунистнинг фикрини ҳурмат қилиш, эркин, кенг муҳокама вазиятидагина муваффақиятли бўлиб чиқиши мумкин.

Бироқ тараққиётимиз муаммолари хусусидаги фикр ва мулоҳазалар нақадар хилма-хил бўлмасин, коммунистлар учун залварли, эскирмас қадриятлар бор, албатта.

Ҳозир КПССнинг программавий ҳужжати ишлаб чиқилмоқда, бу ҳужжат, чамаси келгуси йил бошларида Марказий Комитет Пленумида муҳокама қилинганидан кейин Марказий Комитетнинг партия XXVIII съездига ҳаракат дастури сифатида муҳокамага қўйилади. КПСС, унинг барча бўғинлари ўзаро муносабатлари ҳамда фаолиятини йўлга қўйиш принциплари хусусидаги ҳозирги тушунча ишлаб чиқилиб, Уставда мустаҳкамлаб қўйилиши керак. Бошқача қилиб айтганда, янги Устав лозим.

Партиянинг навбатдаги съезди партиянинг ўзини ва бутун жамиятни қайта қуришнинг масъулиятли босқичида пухта ўйлаб тузилган сиёсий ҳаракат программаси билан қуроллантириши керак.

III.

Ўртоқлар! Қайта қуриш мантиқининг ўзи ва моҳияти маданиятни, дунёқараш, сиёсат, технология, ишлаб чиқариш маданиятини, инсоний муомала маданиятини, экологик, ҳуқуқий, бадиий маданиятни беқиёс оширишни талаб қилади.

Бу ўринда ажойиб олимимиз ва муаллимимиз Климент Аркадьевич Тимирязовнинг сўзларини эслатиб ўтмоқчиман. У бундай деган эди: «Инсоният эволюциясининг яқин ўтмиши нималарга ўргатади, инсоният қайси йўлдан ҳаракатланиб боради, у ўз келажагининг энг чуқур омили сифатида қайси кучларни илгари силжитади? Бу кучлар фан ва демократиядир».

Бу ажойиб сўзлар бизнинг қайта қуришимизга тўла-тўкис тааллуқлидир. Демократиясиз ақл-идрокнинг тўла устунлигига эришиб бўлмайди. Ўз навбатида турмушнинг маънавий таянчлари бўлмиш илм-фан, маориф, маданият бўлмаса, демократия ҳам қарор топа олмайди. Бинобарин демократиянинг афзалликлари рўёбга чиқмайди.

Ҳа, биз ҳозир, жамиятимизда демократиялашув жараёнлари авж олиб кетган бир пайтда умумий ва аввало, сиёсий маданиятимиз етишмаётганини сезиб турибмиз.

Фанимиз ва маорифимизнинг муваффақиятлари жуда катта. Аммо бошқа бир нарса ҳам равшан — кейинги ўн йилликларда уларга эътибор бўшашиб кетди, маорифга нисбатан қандайдир иккинчи даражали, моддий ишлаб чиқариш эҳтиёжларига бўйсунувчи бир нарса деб қараш одат бўлиб қолди.

Ишлаб чиқаришнинг ўзи орқада қола бошлаганлигининг сабаби фан ва маориф соҳасида қолоқлик рўй берганидан эмасмикан? Узоқ вақт давомида маорифнинг ривожига менсимасдан қараш оқибати эндиликда кўпинча профессионал жиҳатдан ночорликка, фаннинг айрим соҳаларида иқтисодий турғунликка айланмоқда, ижтимоий ҳодисаларга баҳо беришда ақидапарастлик ва соxталикка йўл қўйилмоқда.

Уқувсизлик, кўпинча эса истеъдод соҳибларининг имкониятларидан, ўзига хос фикрлашдан фойдаланишни ошкора хоҳламаслик натижасида жамиятимизга жуда катта путур етди. Ана шу нарса бугунги кунда ҳам намоён бўлмоқда.

Фаннинг жуда катта ютуқларидан амалда фойдаланиш даражаси, билимларимиз эндиликда бизни қониқтириши мумкин эмас.

Мана шунинг учун ҳам олий ва ўрта мактабни қайта қуриш иқтисодий ва сиёсий ислоҳотлар билан бир қаторда жамиятнинг олға қараб дададил ҳаракат қилишида қудратли омил ҳисобланади.

Бугун таълим соҳасини ислоҳ қилишни амалга оширишда гарчи қарама-қарши тенденциялар бўлса ҳам, умуман ижобий йўналишлар вужудга келди. Унинг мазмуни янгиланмоқда, педагоглар меҳнатини рағбатлантириш кучаймоқда, бу соҳага қўшимча маблағлар ажратилди.

Чунончи, беш йилликнинг уч йили ичида марказлашган манбалар ҳисобига капитал маблағларни яна 2,5 миллиард сўм кўпайтиришга муваффақ бўлинди. Лекин, афсуски, шуни олдиндан айтиб қўйишим керак: ана шу маблағларнинг катта қисми ўзлаштирилмай қоляпти, улардан фойдаланилмаяпти.

Олий ўқув юртларининг корхоналар, илмий муассасалар билан кадрлар тайёрлашда самарали ҳамжиҳатлигини ривожлантириш борасида жиддий иш олиб борилмоқда. Бироқ, бу тўғрида ҳам ошкора айтиш керак, олий мактаб, ишлаб чиқариш ва академия фанини жадал ривожлантириш омиллари, улар манфаатларини регионал эҳтиёжлар билан уйғунлаштириш ҳали ҳам чинакамига иш бошлагани йўқ, бу эса жамиятимизнинг олға силжишига халал бермоқда.

Тўғри, умумий таълим, ҳунар-техника ва олий мактабни ислоҳ қилиш — бу қандайдир ўткинчи ҳодиса эмас. Бу соҳада доимий ривожланишга эришиш, бутун таълим системасини тез ўзгариб бораётган давримиз эҳтиёжларига мувофиқ янгилаш, айниқса, муҳимдир.

Жамият бу соҳада ишлаётган ҳар бир кишининг, таълим олаётган ҳар бир талабанинг ижодий тафаккури таълим жараёнини такомиллаштириш йўлларини излашга хизмат қилишидан, янги, ўзига хос ечимлар таклиф этилишидан манфаатдор. Биз шу маънода сизнинг анжуманингиздан ҳам жиддий тавсиялар кутамиз.

Энди фан-техника революцияси ҳозирги замон таълимига мисли кўрилмаган даъват билан чиқаётганлигини ҳамма тан олди. Бинобарин таълим соҳасида шу вақтга қадар қабул қилинган тадбирлар ҳозирча кенг миқёсли чуқур ўзгаришларга олиб келмади.

Бундан ташқари кейинги йилларда энг янги илм-фан ютуқларидан кенг фойдаланишга асосланган янги жуда яхши ва аввало, ахборот технологияларини ўзлаштиришда СССР билан ривожланган мамлакатлар ўртасидаги фарқ ҳатто кўпайди.

Жаҳон ҳамма нарсадан тезда хабардор бўладиган янги ҳамжамият бўсағасида турибди.

Биз буни тушунишимиз, жамият тараққиётининг мазкур йўналишида сусткашлик, қилиш стратегик жиҳатдан бой беришга тенг эканлигини тушунишимиз лозим.

Агар биз аввалги суръатларда ҳаракат қиладиган бўлсак, унда жаҳон фан-техникаси ва ижтимоий тараққиётидан бениҳоя орқада қолиб кетамиз.

Биз миллий программаларни рўёбга чиқаришга амалда киришдик, бу энг аввало электроника ва ҳисоблаш техникасини ривожлантиришга тааллуқлидир. Барча қийинчиликларга қарамай шу беш йилликда бу мақсадлар учун 8,3 миллиард сўм пул ажратилди. Аввалги беш йилликда эса унга 3 миллиард сўм пул ажратилганди. Дастлабки ҳисоб-китоблар келгуси ўн учинчи беш йилликда эса қандай бўлмасин ана шу маблағларни икки баравар кўпайтиришимиз лозимлигини кўрсатмоқда.

Бу ерда умуман қайта қуриш мақсадларига эришишда фан-техника тараққиётининг аҳамияти тўғрисида гапириш ўринлидир.

Биз бирламчи ресурсларни ишлаб чиқаришда жуда катта марраларни эгаллаганимиз ва ривожланган мамлакатлардан ортда қолмаганлигимиз маълум. Дарвоқе, у ёки бу мамлакатга навбатдаги ташрифимга ҳар гал тайёргарлик кўраётганимда, менга мен боришим мўлжалланаётган мамлакат билан бизнинг мамлакатимизнинг иқтисодий маълумотларини беришади. Шундай маълумотнинг жамиятимизда мавжуд бўлган фондлар, ресурслар қайд этилган биринчи қисми жиҳатидан биз билан камдан-кам мамлакат беллаша олишини кўраман. Пировард маҳсулотга, миллий даромадга келганда улар орасида жуда катта тафовут борлигини кўрасан. Бу ресурслардан фойдаланиш кўрсаткичлари борасида биз, ўртоқлар, бошқа ривожланган мамлакатлардан анча орқада қолмоқдамиз. Бу эса иқтисодиётимизнинг пировард натижаларига ва ижтимоий муаммоларни ҳал этишга таъсир қилмоқда.

Бу ерда кўп нарса мулк билан хўжалик юритиш усуллари ўртасидаги муносабатларни ислоҳ қилишга қаратилган туб иқтисодий ислоҳот доирасида ҳал этилмоғи лозим.

Биз пировардида меҳнат коллективлари ҳам, ҳар бир ходим ҳам иш вақти, моддий ва молиявий ресурслар тежалишидан манфаатдор бўладиган шароит вужудга келади, деб умид қиламиз.

Шундай қилиб, фан ва техниканинг ҳозирги ютуқлари асосида халқ хўжалиги тармоқларини техникавий жиҳатдан қайта қуроллантириш, маълум бир мақсадни кўзлаб структуравий сиёсат ўтказиш учун жуда кучли омиллар яратилади.

Биз тадбирлар комплексини амалга ошириш орқали хўжасизликка қаттиқ зарба беришимиз ва ресурсларни тежашда иқтисодиятимизда қатъий бурилиш ясашимиз, унинг ортиқча сарф харажатларга мойиллигига бутунлай барҳам беришимиз керак.

Ҳеч бўлмаса, мана бу рақамларга эътибор беринг. Миллий даромад ҳосил қилишнинг қиёсий ўсишида, яъни у тахминан бир хил, СССРда 1981-1988 йилларда ёнилғи-энергетика ресурсларини истеъмол қилиш 20 процент ортди, айни вақтда Америка Қўшма Штатларида худди шундай суръатда олға силжиган ҳолда миллий даромад атиги 5 процент, Японияда эса 6, ГФРда 1 процент кўпайди. Яъни миллий даромаднинг худди шу ўсиши суръатлари ресурсларни жуда кўп миқдорда тежаб қолган ҳолда таъминланди. Биз бир миллиард доллар ялпи миллий маҳсулот ишлаб чиқариш учун ҳозир Қўшма Штатларга нисбатан 23 процент шартли ёнилғини, қора металларни эса 2,3 баравар кўп сарфлаймиз. Истеъмол қилинадиган ҳар бир озиқ-овқат бирлиги ва бошқа молларга қишлоқ хўжалик хом ашёсини тахминан 30 процент кўп сарфлаймиз. Бирламчи ресурслардан самарасиз фойдаланиш бевосита халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарадиган тармоқларга зарар келтирган ҳолда, яшаш муҳитини бузиб ижтимоий соҳага ажратилган маблағлар ҳисобидан тобора кўпроқ маблағ талаб этувчи кон саноати, хом ашё тармоқларини зўр бериб ривожлантиришга олиб келади.

Шунинг учун ҳам зиммамизда жуда катта вазифа турибди — ишлаб чиқариш аппаратининг кўпгина бўғинларидаги техникавий ва технологик қолоқликка барҳам бериш лозим. Ресурслардан тежаб-тергаб фойдаланиш ҳозир бутун илмий-техникавий сиёсатимизнинг марказида бўлиши керак.

Ана шу стратегик вазифани ҳал этишда улкан илмий имкониятга эга бўлган мамлакатимиздаги олий ўқув юртларининг катта ҳисса қўшишига умид боғламоқдамиз. Бу ўринда илм-фандаги ёш ходимлар, ёш инженерлар, конструкторлар, иқтисодчилар, студентларнинг илмий жамиятлари фаолияти учун катта майдон очилмоқда.

Ўртоқлар!

Биз совет фани ва маорифи умуминсоний маданиятнинг ажралмас таркибий қисми деб биламиз. Замонавий тажрибани чуқур ўзлаштириш учун, бизнинг илгариги яккаланиб қолганлигимизга барҳам бериш учун ҳозир барча имкониятлар мавжуд. Қайта қуриш йилларида жаҳондаги етакчи университетлар билан студентлар, аспирантлар, ўқитувчилар айирбошлаш кўп баравар кенгайди. Биз ана шундай алоқаларни ривожлантириш, бутун жаҳонга машҳур бўлган ўқитувчилар сабоқ берадиган халқаро ўқув юртлари бунёд этиш, ўқув курсини тўла ўтиш ёки қисман ўтиш учун студентларни чет элларга юбориш тарафдоримиз. Буларнинг ҳаммаси халқларнинг яқинлашишига ва бирбирини бойитишига, умуминсоний манфаатларнинг афзаллигини уқиб олишга хизмат қилади, амалий вазифаларимизга ҳам мос бўлиб тушади.

Бўлажак мутахассисларнинг юксак инсонпарварлик маданиятини шакллантириш давр тақозосидир. Эндиликда бевосита инсон манфаатларига хизмат қиладиган илм-фан алоҳида аҳамиятга моликдир. Ижтимоий истиқбол ва яшашдан мурод-мақсад, борлиқнинг беҳудудлиги, муҳаббат, яхшилик, адолат, ва шахснинг ор-номуси ва қадр-қиммати сингари масалалар ёш йигит-қизларни ҳаяжонга солаётганини биз биламиз. Буларнинг ҳаммаси абадий, умуминсоний муаммолар ва идеаллардир.

Ахлоқ-одобининг пойдевори мустаҳкам бўлган инсон ҳеч қачон гражданлик масъулиятсизлигига, миллатчиликка ва шовинизмга, бошқа кишиларнинг ҳуқуқларини поймол этишга ботинмайди. Чинакам зиёли инсон — бу аввало, граждан, ватанпарвар ва байналмилалчидир.

Ҳозир студентлар даврасида ўқув жараёнида гуманитар фанларнинг ўрни масалалари фаоллик билан муҳокама қилинмоқда. Марксизм-ленинизм назариясини ўрганишни такомиллаштириш хусусида ҳар хил фикрлар айтилмоқда. Буни ҳисобга олиб сизга маълум бўлган амалий тадбирлар кўрилди. Бу муаммо ушбу анжуманда ҳам муҳокама қилинади.

Сизларга шу мавзудаги, ана шу принципиал мавзудаги мунозара амалий, самарали тусда бўлишини тилайман. Назарияни, кенг кўламли гуманитар маданиятни менсимаслик нечоғлик қимматга тушишини эндиликда биз ўз тажрибамиздан ҳам билиб турибмиз. Ҳозирги вақтда ана шу мавзуларга мутахассислар ўртасидагина эмас, бутун жамиятда ҳам қизиқиш кучайди. Бу табиийдир: одамлар ўзлари яшаётган жамиятни, қайта қуришнинг вазифалари ва мақсадларини теранроқ уқиб олишни, одамнинг мурод-мақсадини яхшироқ ва ҳар жиҳатдан билиб олишни истайдилар. Ўрни келганда айтиб ўтайки, бутун жаҳонда ҳам ана шу муаммоларга қизиқиш сезилиб турибди.

Олий ўқув юртлари коллективларининг моддий базаси, илмий-техникавий жиҳатдан жиҳозланишига дахлдор, ушбу коллективларнинг ижтимоий муаммоларни ҳал этишга алоқадор масалаларни ҳам тилга олишим керак. Биз ана шу муаммоларнинг муҳимлиги ва ўткирлигини тушуниб турибмиз. Бунинг устига, молиявий ва ижтимоий соҳалардаги барча мураккабликлар ва кескинликларга қарамай, биз ана шу йўналишда бир қанча конкрет тадбирларни амалга оширдик. Студентлар айрим категорияларининг стипендиялари миқдори, олий ўқув юртлари ўқитувчиларининг иш ҳақи, ёш мутахассислар меҳнатига тўланадиган ҳақ оширилганлигидан хабардорсиз. Бу дастлабки қадамлардир, холос. Ҳукумат топшириғига мувофиқ, Давлат план комитети ва тегишли идоралар студентларнинг моддий аҳволини яхшилаш, жумладан стипендиялар миқдорини умуман ошириш тўғрисида таклифлар тайёрламоқдалар. Барча молиявий қийинчиликларга қарамай, 1991 йилдан бошлаб ана шундай тадбирларни амалга оширамиз, бу тадбирлар ўн учинчи беш йиллик планига ҳам киритилади, биз шуни белгилаб қўйганмиз. **(Қарсаклар).** Аммо, бу менинг нутқимдаги сизни қизиқтирган бирдан-бир масала эмас деб умид қиламан. **(Залда жонланиш).**

Марказлаштирилган маблағлар ҳисобидан шу масалаларнинг барчасини бирваракайига ва тўла ҳал этишнинг иложи йўқ. Шунинг учун ҳам бошқа манбалар ҳисобидан — шартнома муносабатларини амалга ошириш, илмий ишланмаларда, хўжалик шартномаси асосидаги илмий ишларни бажаришда, бир қанча халқ хўжалигининг иқтисодий вазифаларини ҳал этишда студентларнинг иштирок этиши ҳисобига уларнинг моддий-маиший таъминотини яхшилаш имкониятлари топилиши керак. Ана шу соҳадаги студентларнинг иштирокини асоссиз равишда чеклашларни олиб ташлаш вазифасини биз ўз зиммамизга оламиз. Шунинг учун ҳам ана шу мавзуни муҳокама қилиб, таклифлар киритинг.

Олий ўқув юртлари билан корхоналар ўртасида шартнома муносабатларининг ривожланиши ижтимоий масалаларнинг ҳам, таълимнинг замонавий моддий-техника базасини яратиш масалаларини ҳам ҳал этишни осонлаштиради. Бу ўринда гап олий ўқув юртларини янги техника билан жиҳозлаш тўғрисида ҳам, айни вақтда аввало, тегишли шартлар асосида илмий ва ишлаб чиқариш ташкилотларининг базаларидан фойдаланиш хусусида ҳам бормоқда. Мамлакатимизда ана шундай тажриба орттирилган. Олий ўқув юртлари илм-фан ва ишлаб чиқаришни интеграциялаш йўлидан бундан буён ҳам қатъият билан бораверишн керак. Шу муносабат билан студентларни ўқитиш жараёнида мамлакатнинг энг катта олимлари ва мутахассисларнинг иштирок этишидек кўп жиҳатдан унутилган анъаналарни тиклаш ҳақида гапириш ҳам ўринли бўлади. Фикримизча, бу ўринда ҳуқуқий масалалар асосан ҳал этилган. Агар қўшимча тадбирлар кўрилиши лозим бўлса, бу тадбирларни дарҳол кўриш лозим.

Студентлик йиллари фақат ўқиш ва илм-фан билан машғул бўлишгина эмас, бу тўла қонли ижтимоий ҳаётдирки, бу ҳаёт йил сайин тобора жўшқинроқ бўлиб бораверади — биз буни биламиз, албатта. Партия барча ижтимоий жараёнларга ёшларнинг тўла жалб этилиши тарафдоридир. Шу нарса батамом равшанки, ёшларнинг ўзига хос манфаатлари бор ва улар ўзгаларнинг имо-ишорасисиз ана шу манфаатларни рўёбга чиқаришга эришишлари, сиёсий жараёнда иштирок этишлари ва жамиятни ўзгартиришга ўзлари қўшадиган ҳиссани кўпайтириб бораверишлари керак. Студентлар худди ана шундай ҳаракат қилишга интилаётганликларини мен мамнуният билан таъкидламоқчиман. Ушбу анжуман чақирилган ва бугун очилган экан, студентларнинг партияга ҳам, Олий Советга ҳам, ҳукуматга ҳам, бутун жамиятга ҳам айтадиган гаплари бор, деб ўйлайман. Аммо конкрет катта ташаббуслар намуналари ҳозирнинг ўзидаёқ мавжуд. Студентлар таклифи билан ҳукумат ҳосилни йиғиб-териб олишда студентларнинг, эндиликда бошқачароқ шартларда ихтиёрий иштирок этиши хусусида қарор қабул қилганлиги, ҳарбий тайёргарлик масалалари хусусидаги қарорлар ана шундай ташаббуслардир.

Ҳозир уюшган студентлар ҳаракати кучайиб бормоқда. Кўп сонли студентлар кенгашларида, ҳамюртлар уюшмаларида, қизиқишлари, касблари ва маданияти белгиларига қараб тузилган ижтимоий тузилмаларда мамлакатнинг ҳамма томонидаги студентлар қатнашмоқда.

Лекин барча янги ташкилий структуралар ишни яхшилашга хизмат қиляптими? Фақат касб соҳасидагина эмас, ижтимоий-сиёсий фаолият соҳасида ҳам студентларнинг ўсиб бораётган эҳтиёжлари ва ўз ўрнини топиш истагини қондираяптими? Биз ўзимизни икир-чикирларга ўралашиб қолиш, тўгаракларга, бурчак-бурчакларга тарқалиб кетиш ва жамиятимизнинг қудратли кучи, маълумотли, ғайрат-шижоатли кучи сифатида ўз қиёфасини йўқотиб қўйиш хавфи борлигини айтиб огоҳлантириб қўйишимиз керак, деб ўйлайман. Менимча сизлар буни муҳокама қилишларингиз, шу ҳақда ўйлаб кўришларингиз керак.

Сизнинг анжуманингиз ана шу ва бошқа саволларга жавоб топиши даркор.

Ҳозир муҳокама қилинаётган муаммолардан бири студентларнинг Бутуниттифоқ органини тузиш, уни тузиш ёки тузмаслик тўғрисидаги масаладир. Аммо буни сизлар ҳал қилишингиз керак, ўртоқлар.

Энг муҳими ўз ғайрат-шижоатингизни ижтимоий фойдали ишларга, қайта қуриш манфаатларига хизмат қилишга сарфлашдан иборат. Партия барча даражадаги Советларда бутун ёшлар ва албатта студентлар вакилларининг кенг иштироки тарафдоридир. Ёшларнинг сиёсий жиҳатдан ўсиши учун реал имконият яратиш, уларни аппаратдаги масъул лавозимларга кўтариш тарафдоридир. Лекин бу, ўртоқлар, ўз-ўзидан бўлмайди. Сизларга очиғини айтаман, СССР халқ депутатлари сайловида имкониятни қўлдан бериб қўйдингиз. Мана энди ўзингизга келдингиз, бинобарин сиёсий ислоҳотнинг навбатдаги босқичидан ўзингизни четга суриб қўйишларига йўл қўймайсиз, деб ўйлайман.

Назаримда, ёшларнинг мамлакат ишларида реал иштирок этишлари учун шарт-шароитни яратиш билан боғлиқ масалаларнинг бутун комплексини ишлаб чиқишда Олий Советнинг ёшлар ишлари комитети катта роль ўйнаши лозим.

Суҳбатимизда комсомолдаги аҳволга тўхталмаслик мумкин эмас.

Ёшларнинг бу жуда катта сиёсий ташкилотида ҳозирги вақтда комсомол қандай бўлиши лозимлиги ҳақида қизғин баҳс кетмоқда. Қайта қуриш комсомолга ўзининг жамиятдаги, давлатдаги ролини яхшироқ белгилаб олиш, ижодий изланиб, ташаббускорлик руҳини қайта тиклаш учун имкон беради. Комсомолни янгиловчи асосий куч — комсомолларнинг ўзларидир. Бу соҳада чинакамига ишга киришиш, расмиятчилик ва ҳамманинг жонига теккан дабдабабозликдан қутилиб, ёшларнинг ташаббускорлиги ва ғайрат-шижоатини бўғиб турган ҳамда уларнинг гражданлик позициясини амалга оширишларига, жамият ишларида қатнашишларига тўсқинлик қилаётган ҳамма нарсадан қутилиш муҳимдир.

Мамлакат тарихий бурилиш босқичида турган, жамиятимизнинг келгуси неча-неча ўн йиллардаги тақдири ҳал этилаётган ҳозирги пайтда комсомол ёшларнинг сиёсий ташкилоти сифатида ўз ўрнини топиб олиши лозим, Ленин айтган ўша зарбдор куч бўлиб қолиши, ҳар ишда ташаббускор бўлиши лозим, деб ўйлайман.

Яна бир масала, ўртоқлар: мамлакат тарихини ўчириб ташлаш мумкин бўлмаганидек комсомолнинг бутун тарихини ҳам ўчириб юбориш мумкин эмас. Комсомолнинг тарихи Октябрь иши учун, социалистик идеаллар учун фидокорона курашиш билан чамбарчас боғлиқдир. Октябрь ишини, социалистик идеалларни ҳимоя қилиш ва уларни амалга оширишга эҳтирос билан интилиш учун комсомол жуда кўп иш қилди. Кўп нарсани уддалаб бўлмаган экан ёки улар кўнгилдагидек чиқмаган экан, бунда турли даврдаги ёш авлодларнинг айби йўқ. Мамлакатимизнинг олдинги ёш авлодлари амалга оширган эзгу ишлар муҳимдир.

Қайта қуриш иши ёшларнинг ғайрат-шижоатига эҳтиёж сезади. Комсомол вужудга келган муаммоларни тушуниб олади ва ўзининг съездида тўғри қарор қабул қилади, биз бунга ишонамиз.

Фақат бир нарсани айтишим мумкин: шу масъулиятли даврда ҳам биз сизларнинг ёнингизда бўламиз!

Қайта қуришнинг инқилобий йилида совет ёшлари партиянинг жамиятни социалистик янгилаш сиёсатини қизғин қўллаб-қувватлаётганлигини мамнуният билан қайд этамиз.

Биз бунга муносиб баҳо берамиз ва комсомолнинг, мамлакатимиздаги барча қизлар ва йигитларнинг инқилобий қайта қуришга қўшадиган ҳиссалари кўпайиб бораверади, деб умид қиламиз.

Анжуманингизга катта муваффақият тилайман!

ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ СЕССИЯСИ

УРГАНЧ, 16 ноябрь. (ЎзТАГ). Бугун халқ депутатлари Хоразм область Советининг сессиясида областдаги совет, хўжалик органлари ва медицина муассасаларининг КПСС XXVII съезди қарорлари асосида соғлиқни сақлашни янада ривожлантириш, тиббий-санитария ёрдами сифатини яхшилашга доир вазифалари муҳокама қилинди. Хоразм область ижроия комитетининг раиси К. Ҳалимбетов доклад қилди.

Сессияда область «Водоканал» бошқармаси директори А. Исмоилов ҳамда «Хоразмгаз» ишлаб чиқариш бошқармасининг бошлиғи А. Дашковнинг ўз депутатлик ваколатларини бажариш ҳақидаги ҳисоботлари ҳам тингланди.

Сессияда Хоразм область партия комитетининг биринчи секретари Р. М.. Худойберганова нутқ сўзлади.

ХРОНИКА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ўртоқ Сайёра Умаровна Султонованн бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари вазифасидан озод қилди.

САЙЛОВДАН — САЙЛОВГАЧА

ҲАММАСИ ЎЗИМИЗГА БОҒЛИҚ

«ОҚҚЎРҒОН» совхози заминидаги Муйтан қишлоғи ўрнида коллективлаштириш даврида колхоз тузилган бўлиб, кейинчалик у С. М. Будённий номли колхоз сифатида бутун жумҳуриятимизга танилган эди. 40—50-йиллар Муйтан қишлоғи тарихидаги энг гуллаган вақт бўлди. Лекин «турғунлик» дея тамғаланган даврга келиб қишлоғимиз аста-секин инқирозга юз тутди.

Давримиз ўзгара бошлади. Сайловчилар ўз депутатларига берилган наказлар бўйича ҳисоботлар бериб туришлишини Дружба қишлоқ шўросидан талаб қила бошладилар. Қишлоқ шўроси ижроия комитети унинг раиси Одил Султонов барча босқичлардаги шўроларга сайланган депутатларнинг ўз сайловчилари билан мунтазам учрашиб туришлари учун барча имкониятларни ишга солди.

Дастлабки учрашувлардан бирида қишлоққа халқ депутатлари Дружба қишлоқ шўроси Оққўрғон шўроларига сайланган депутатлар билан бирга вилоят шўросининг депутати Ш. Миралимов, Ўзбекистон ССР Олий Шўроси нинг депутати Х. Холбоевлар таклиф қилинди. Учрашувда «Оққўрғон» совхозининг раҳбарлари ҳам иштирок этишди. Жонли ва амалий мулоқот анчагача чўзилди ва у «Муйтан қишлоғи муаммоларини ҳал этишнинг тадбирлари тўғрисида», деб номланувчи ҳужжатни қабул қилиш билан якунланди.

Мана, яна янги сайловлар арафасида турибмиз. Хўш, қабул қилинган қарорлар белгиланган тадбирларнинг оқибати нима бўлди, деган саволнинг қўйилиши ўринли эканлигини қайд этиб, қуйидагиларни айтиш мумкин. Муйтанликларнинг фарзандлари таълим олаётган 22-сонли ўрта мактаб учун янги бино қуриб берилди. Қишлоқ кўчаларига асфальт ётқизилди. Аҳолини ичимлик суви билан таъминлашни яхшилаш мақсадида қўшимча қудуқ пармаланди. Кўчаларга симёғочлар ўрнатилди.

Сайловчиларнинг ташаббуси туфайли ҳашар йўли билан клуб биноси қурилди. Клуб қурилишидан хабар топган СССР халқ депутати «Оҳангаронцемент» ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори А. Федоров дастлаб 800 дона шифер ва 40 тонна цемент билан ёрдам қилди. Кейинчалик совхоздаги бошқа маданий-маиший объектлар учун яна минг дона шифер ва 40 тонна цемент олишимизга кўмаклашди.

Ўз меҳнатлари билан уй-жой шароитларини яхшилаб олиш истагини билдирганларга ер берилди. Ҳозир уларнинг аксарият кўпчилиги қурилишни якунлаб, янги уйларга кўчиб кирдилар. Айни вақтда совхоз кучи билан ҳам уй-жой бинолари қурилиши бошлаб юборилди.

Озиқ-овқат программасини муваффақиятли бажариш учун етарли миқдорда томорқа участкалари ҳамда яйловлар кераклигини ҳеч ким инкор қилмайди. Депутатларимизнинг ҳаракатлари туфайли қишлоқ ёнидан оқиб ўтадиган Қоросув ариғининг қирғоқлари деҳқончиликдан олиниб, яйлов учун қолдирилди.

Ҳозирги кунда совхознинг навбатдаги бешйилликдаги маданий-ижтимоий ривожланиши режаларини тузиш устида иш бормоқда. Совхоз ҳудудида яна 3 та мактаб биноси қуриш, клублар, спорт уйлари бунёд этиш лозим бўлади. Қишлоқ мактабларига эътибор кучайтирилган бир пайтда СССР халқ депутати А. П. Федоров ўз ташаббуси билан мактаблар лойиҳасини тузиш ишига бош қўшди.

Юқорида айтганимиздек, олдимизда янги сайлов тадбирлари турибдики, унинг нечоғли яхши ўтиши ҳамда халқ ишига камарбаста депутатларни сайлаш биз сайловчиларга боғлиқ эканлигини билган ҳолда мамлакат миқёсида амалга оширилаётган сиёсийислоҳотда фаол иштирок этайлик.

М. ТЎЛАЕВ,
Оққўрғон районидаги 27-мактаб ўқитувчиси.

Тошкент вилояти касаба уюшмалари кенгаши пленумидан

Ҳамкорликда ҳаракат қилайлик

Илгари хабар берилганидек, Тошкент вилояти касаба уюшмалари кенгашининг пленуми бўлиб ўтди. Унда ВЦСПС II ва III пленумлари талаблари асосида ўзини ўзи бошқаришни ривожлантириш бўйича касаба уюшмаси комитетлари ва меҳнат коллективлари кенгашларининг ҳамкорликдаги фаолияти усулларини янада кенгайтириш тўғрисидаги масала муҳокама қилинди. Бу ҳақда вилоят касаба уюшмалари Кенгаши котибаси Д. М. ҒУЛОМОВА маъруза қилди.

— Ҳозирги кунда вилоятимиз саноат корхоналари, қурилиш, транспорт ва алоқа ташкилотларида 1638 та меҳнат коллективи кенгаши ишлаб турибди, — деди у. — Кенгашлар касаба уюшмаси ташкилотлари билан ҳамкорликда ички меҳнат тартибини жорий этишда, социалистик мусобақа шартларини тасдиқлашда, ишлаб чиқаришни ривожлантиришда, ижтимоий-маданий муаммоларни ҳал этишда, меҳнат ва медицина хизмати кўрсатишни яхшилашда фаол иштирок этмоқдалар.

«Ташавтоматика» заводи касаба уюшмаси комитети ва меҳнат коллективи кенгашининг қатъий талаби билан маъмурият халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарувчи цехни таъмирламоқда, металлар сақланадиган омборхона ишларини механизациялаш чораларини кўрмоқда. «Матбуот» ишлаб чиқариш бирлашмаси касаба уюшмаси комитети эса меҳнат коллективи кенгаши орқали молиялаш ва ижтимоий муаммоларни ҳал этишни жадаллаштириш масалаларини маъмурият олдига қўймоқда. «Средазсельхозмаш» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси касаба уюшмаси комитети ва меҳнат коллективи кенгашининг қўшма мажлисида цех ва участкаларни кузги-қишки мавсумга тайёрлаш юзасидан бош инженернинг ҳисоботи тингланди.

Ҳамкорликда қилинаётган ишлар кўпгина коллективларда кутилган натижаларни бермоқда. «Ташстроймеханизация» трестининг 3-бошқармаси меҳнат коллективи кенгаши ва касаба уюшмаси комитети қабул қилган қарорга биноан спорт-соғломлаштириш комплекси ҳамда руҳий енгиллик бағишлаш хоналари қурилмоқда. Участкаларда эса қурувчилар учун сауналар қуриб берилди.

Кенгашлар касаба уюшмаси ташкилотлари билан ёнма-ён туриб меҳнаткашлар манфаатларини ҳимоя қилмоқдалар, ишчи ва хизматчиларни ишлаб чиқаришни бошқаришга жалб этмоқдалар. Уларнинг комиссияларида неча ўнлаб минг оддий ишчилар фаол иштирок этмоқдалар. Мувaққат комиссиялар аъзолари кенгаш муҳокамасига масалалар тайёрламоқдалар, мавжуд муаммоларни ҳал этиш йўлларини кўрсатмоқдалар.

Чкалов номли Тошкент самолётсозлик ишлаб чиқариш бирлашмаси, Олмалиқ кон-металлургия комбинати, трактор заводи меҳнат коллективлари кенгашлари корхоналарни тўла хўжалик ҳисобига ўтказиш ва ўзини-ўзи молиялаш бўйича аниқ мақсадни кўзлаб иш олиб бормоқдалар. Ҳозирги пайтда вилоятимизда 300 дан ортиқ корхона ва ташкилот тўла хўжалик ҳисоби ҳамда ўзини-ўзи молиялаш шароитида ишлаяпти. Янгича усулга ўтган корхоналарда ишчи комиссиялари барча жараёнларни назорат қилиб турибди.

Бошқарувнинг иқтисодий усуллари жорий этилган корхоналар маҳсулот етказиб бериш юзасидан имзоланган шартнома мажбуриятларини тобора яхшироқ бажармоқдалар. Бу соҳадаги режа 1987 йилда 97,4 фоиз бажарилган бўлса, эндиликда 99 фоизга етказилмоқда. Кейинги пайтда халқ хўжалигининг барча тармоқларидан олинаётган фойда 20 фоизга кўпайди.

Ўйинчоқлар фабрикаси, кўн-галантерия ва спорт моллари, «Қизил тонг» ишлаб чиқариш бирлашмалари, «Ўзбекшахтострой» тресги меҳнат коллективлари кенгашлари кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйишда демократик асосларни ривожлантирмоқдалар, ошкораликни тўла таъминламоқдалар. Кейинги икки йил давомида умуман барча саноат корхоналари, қурилиш ва транспорт ташкилотларида 125 раҳбар 1,5 мингдан ортиқ цех, 6,5 минг участка, смена, бригада бошлиқлари бир неча номзоддан сайланди.

Меҳнат коллективлари кенгашлари шуғулланаётган ишлар кўлами тобора кенгайиб бораяпти. «Узбекрезинотехника» бирлашмаси меҳнат коллективи кенгаши тариф ставкалари ва лавозим маошларини ошириш, корхоналарни хўжалик юритишнинг янги усулига ўтказиш ишларида фаол иштирок этмоқдалар. Кенгаш ташаббуси билан Тошкент резинотехника бирлашмаси таркибидан чиқарилди, ходимларни янги ишга ўргатиш, коллектив шартномани бажариш ишларига корхона фондидан 500 минг сўм ажратилди.

Маърузачи ва музокарада сўзга чиққан «Технолог» илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси касаба уюшмаси комитети раиси А. С. Рябченко, «Ташстроймеханизация» тресги бошқарувчиси Б. Мақсудхўжаев, Чкалов номидаги Тошкент самолётсозлик ишлаб чиқариш бирлашмаси меҳнат коллективи кенгаши раиси В. Ф. Калягин, Чирчиқдаги «Электрохимпром» ишлаб чиқариш бирлашмаси касаба уюшмаси комитети раиси Ю. Жоналиев ва бошқалар ҳамкорлик туфайли эришилаётган ютуқларни таъкидлаш билан бирга, кенгашлар ҳамда касаба уюшмаси комитетлари ўртасидаги муносабатни такомиллаштиришга, вазифаларни тўғри тақсимлашга, ваколатни кенгайтиришга тўсқинлик қилаётган бир қатор масалаларга ҳам эътиборни қаратдилар.

Сир эмас, бир қатор корхоналарда кенгашлар хўжакўрсин учун тузилган. Нариманов шаҳридаги «Иргидромаш» заводи ишчиларининг ўтган йили баҳорда бўлиб ўтган конференцияларида 32 кишидан иборат меҳнат коллективи кенгаши сайланган эди. Лекин кенгаш аъзолари шундан кейин бирон марта ҳам йиғилишмади. Барча масалаларни маъмурият улардан четлаб ҳал қилмоқда. Ҳатто кенгаш аъзоларидан Н. Куликов, П. Фармоновга интизомий жазо берилаётганда ҳам маъмурият кенгаш олдидан ўтмади. Корхонада раҳбарларни сайлаб қўйиш тўғрисидаги қонун ҳамон бузилиб келмоқда. Р. Ким, О. Даминов бўлинмаларга завод директори Т. Маҳмудов буйруғи билан раҳбар этиб қўйилди.

Шаҳардаги яна бир корхона — темир-бетон буюмлари заводида тузилган меҳнат коллективи кенгаши аъзоларининг ҳам фаоллиги сезилмайди. Уларнинг ярмидан кўпроғи маъмурият вакилларидир. Шу боисдан ҳам кенгаш оддий ишчилар манфаатини ҳимоя қилишда, ижтимоий ва низоли масалаларни ҳал этишда қатъийлик кўрсатмаяпти, бутун ташаббусни маъмуриятга топшириб қўйган. Маъмуриятнинг нотўғри хатти-ҳаракатлари бирон марта ҳам муҳокама қилинмади.

Расмиятчилик учун тузилган меҳнат коллективлари кенгашларини Паркент тикувчилик, Олмалиқ қандолат фабрикаларида, Янгийўл пахта тозалаш, Тошкент ремонт-механика заводларида ҳам кўриш мумкин. Улар қабул қилинаётган қарорлар ижросини таъминлашда масъулиятни чуқур ҳис этмаяптилар, меҳнат ва иш ҳақи тўғрисидаги қонунларнинг бузилишига қаршилик кўрсатмаяптилар. Бундай ҳоллар бошқа жамоат ташкилотлари билан алоқа ва ҳамкорликнинг йўқлиги оқибатида келиб чиқмоқда. Ҳамкорлик бўлган жойда меҳнат коллективлари кенгашлари бор ҳақиқатни юзага чиқармоқдалар. Бунга Тошкент тўқимачилик комбинати меҳнат коллективи кенгаши фаолиятини мисол қилиб келтириш мумкин. Кенгаш республика халқ назорати комитети билан ҳамкорликда тўқимачилар маданият саройи ишини текшириб касаба союз комитети олдига ишдаги камчиликлар учун сарой директори Т. Жўраев ва бухгалтер В. Буланикни вазифасидан бўшатиш масаласини қўйди.

Кенгашларнинг икки йиллик фаолияти шуни кўрсатяптики, унга аъзо бўлган ҳар бир киши ўз ваколатини яхши билсагина, вазифаларни ҳал этишда қатъийлик ва принципиаллик кўрсатсагина маъмурий буйруқбозлик усули тўла барҳам топади. Касаба уюшмаси комитетлари эса иқтисодий характердаги масалаларга кўпроқ кенгашлар орқали таъсир ўтказиб, ўзлари ижтимоий муаммоларни ҳал этишда, меҳнаткашларни ҳимоя қилиш бурчларини фаол бажаришда ғайрат кўрсатишлари лозим.

Пленумда XIV уюшмалараро Тошкент вилояти касаба уюшмалари конференциясини чақириш тўғрисидаги масала ҳам кўриб чиқилди. Конференцияни 1990 йил 12—13 январда ўтказишга қарор қилинди.

Пленумда ташкилий масала кўрилди. Ю. А. Асепков Тошкент шаҳар партия комитетининг иккинчи котиби этиб сайланганлиги муносабати билан вилоят касаба уюшмалари кенгаши раиси ва президиум аъзолигидан озод этилди.

Вилоят касаба уюшмалари кенгаши раиси лавозимига кўпчилик таклифи билан вилоят касаба уюшмалари кенгаши котибаси Д. М. Ғуломова ҳамда вилоят қурилиш ва бинокорлик материаллари саноати ишчилари касаба уюшмаси комитети раиси Ш. У. Ёқубов номзодларини овоз бериш рўйхатига киритиш чоғида залдан яна бир номзод кўрсатилди. Вилоят агросаноат комплекси ходимлари касаба уюшмаси комитети раиси К. Ш. Шодиметов номзодини ҳам рўйхатга киритиш таклиф қилинди. Таклиф овозга қўйилганда фақат 8 киши ёқлади. Шундан сўнг Д. М. Ғуломова ва Ш. У. Ёқубов кўпчилик овоз билан вилоят касаба уюшмалари кенгаши раиси лавозимига номзодлар рўйхатига киритилди. Учинчи номзод эса оз овоз олганлиги учун рўйхатга киритилмади.

Пленум қатнашчилари рўйхатга кирган номзодларнинг ҳаракат дастурини тинглаб, муҳокама қилдилар.

Сайловлар чоғида Д. М. Ғуломова кўп овоз олиб вилоят касаба уюшмалари кенгаши раиси этиб сайланди.

Чилонзор ноҳияси партия комитетининг биринчи котиби бўлиб ишлаб келган Б. В. Ефремов вилоят касаба уюшмалари кенгаши раисининг ўринбосари этиб сайланди. Бу лавозим вилоят уюшмалари кенгаши котибларидан бирининг штатини қисқартириш ҳисобига ВЦСПС қарори билан янгидан таъсис этилган эди.

Пленумда вилоят партия комитетининг биринчи котиби С. М. Мамарасулов нутқ сўзлади.

Пленум ишида Ўзбекистон Касаба уюшмалари жумҳурият Кенгаши раиси Ҳ. Алимова, вилоят партия комитетининг иккинчи котиби В. Г. Гришчук иштирок этдилар.

ФУТБОЛ

НИҲОЯТ ЖУМБОҚ ЕЧИЛДИ

СССР терма командаси келаси йил Италияда бўладиган жаҳон чемпионати финалига йўлланма олди.

● СССР билан Туркия футболчилари ўртасидаги ўйин 8 ноябрда ўтказилиши керак эди, 15 ноябрга эса Австрия билан ГДР командалари учрашуви белгиланганди. Лекин учинчи группада вазият шундай чигаллашдики, тўрт команданинг тақдири сўнгги ўйинга боғлиқ бўлиб қолди. Шунинг учун ҳам халқаро футбол федерацияси СССР—Туркия, Австрия—ГДР учрашувини бир кунда ва айни бир вақтда ўтказишга қарор қилди.

Симферополдаги бўлиб ўтган ўйин совет футболчилари учун ҳам, Туркия командаси учун ҳам ниҳоятда аҳамиятга эга эди. Спортчиларимиз учун дуранг кифоя қиларди. Туркия футболчилари учун эса финалга фақат ғалаба йўл очиб берарди. Биринчи бўлимда кураш деярли тенг бўлди. 68-минутга боргандагина футболчиларимиз ҳисобни очишга муваффақ бўлишди. Кўп ўтмай О. Протасов рақиблар дарвозасига иккинчи тўпни киритди ва энг яхши ўйинчи учун таъсис этилган рангли телевизор мукофотига сазовор бўлди.

Венада Австрия футболчилари ГДР командасини 3:0 ҳисобида мағлуб этиб, иккинчи йўлланмани қўлга киритишди.

Шундай қилиб кечаги ўйинлардан сўнг Италияда қатнашадиган 24 команданинг 17 таси маълум бўлди. Булар Италия, Аргентина, Коста-Рика, Югославия, Англия, Швеция, Бельгия, Бразилия, Уругвай, Жанубий Корея, Испания, Бирлашган Араб Амирлиги, Колумбия, СССР, Австрия, Руминия ва Ирландия командаларидир.

Европа 3-саралаш группасидаги якунловчи турнир жадвали қуйидагича бўлди:

Командалар.	Ю.	Д.	М.	Т	О.
СССР	4	3	1	11— 4	11
Австрия	3	3	2	9— 9	9
Туркия	3	1	4	12—10	7
ГДР	3	1	4	9—13	7
Исландия	1	4	3	6—11	6

ЖИНОЯТ, АЛБАТТА, ОЧИЛАДИ

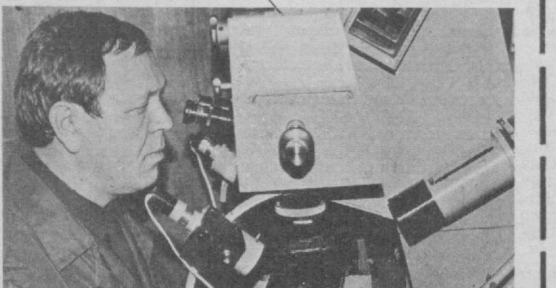

● Совет жамияти ҳаётини ҳар томонлама қайта қуриш, туб иқтисодий ислоҳот, демократлаштириш ва ошкоралик социалистик интизом ва қонунчиликни мустаҳкамлаш, ҳар қандай ҳуқуқбузарликка қарши кескин кураш билан чамбарчас боғлиқ. Буларнинг бари ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарлик ва жиноятчиликка қарши курашини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтаришни талаб этади.

Ички ишлар министрлиги бўлинмаларида кадрлар билан ишлашни қайта қуриш бўйича кўп ишлар қилингани туфайли уларнинг тезкорлиги ва самарадорлиги ошмоқда.

Суратларда: Октябрь ноҳиясидаги квартираларни қўриқлаш пульти олдида. Операторлар Л. Романчук (ўнгда) ва Э Абдуғаниева доимо сергак; ҳар қандай жиноятни фош этиш учун албатта криминалистлар кўмаги лозим. Улар чинакам жиноятчини топишда, унинг қандай воситалардан фойдаланганлигини, у ишлатган қурол турини аниқ айтишда ёрдамлашадилар. Микроскоп олдида криминалистик тадқиқотлар бўлими бошлиғи Б. Г. Сегаль.

А. РИСҚИЕВ суратлари. (ЎзТАГ).

● ЛУҚМА

«ИНТЕР ҚИЗ»нинг баҳоси қанча?

СИЗНИНГЧА, айни кунларда томошабинларда катта қизиқиш уйғотаётган «Интер-қиз» фильмини кўриш учун сотилаётган чипта қанча туради? Билмайсизми, бўлмаса эшитинг: бу экран асари бошқаларига қараганда ярим сўм қиммат. Бу борада бизни турли саволлардан халос қилиш мақсадида «ВЛКСМ 30 йиллиги» номли кинотеатр маъмурияти шундай огоҳлантиради: «Чипта нархига СССР Маданият фондига 50 тийин билет баҳоси қўшилади».

Томошабин кассага пул тўлар экан, эҳтимол бу лотерея ҳақидир деб ўйлайди. Мабодо омадим келмаган тақдирда ҳам, бу пул маданият ёдгорликларини таъмирлашга сарфланади, деб ўзини-ўзи овутади. Аммо у лотерейсиз, чиптанинг ўзини қўлига олгач, кассир билан ғиди-биди айтишиб ўтиришни эп кўрмайди, чунки навбатда турганларнинг дўқ-пўписасидан кайфиятини бузгиси келмайди.

Кинотеатрнинг катта бошқарувчиси Г. А. Арутюнова бу ярим сўмлик «жамғарма» республика кинофильмлар прокати идораси билан Донецк шаҳридаги «Фонд» тажриба бирлашмаси ўртасидаги шартнома асосида тўпланаётганини маълум қилди. Афсуски, унинг бу изоҳи масалага янгилик киритмади. Ва ниҳоят бир неча бор «Қўшимча пулни нима мақсадда олишаяпти?» деган саволга кинотеатр ходимаси «Сеанс олдидан уюштириладиган тадбирлар учун» деб жавоб берди.

Г. А. Арутюнова гапнинг лўндасини айтишдан ўзини олиб қочганининг сабаби бор экан: чунки фильм тўғрисида дўриллаган овозда айтилган дақки юнусдан қолган бир неча жумлани ҳисобга олмаганда, томоша кўрсатилиши олдидан на режиссёр П. Тодоровский, на етакчи роль ижрочиси Е. Яковлева, билан ижодий учрашув, ҳатто яқин-яқингача таъқиқланган мавзу ҳақида киношуносннинг чиқиши, аниқроқ қилиб айтганда, СССР Маданият фондининг лотереяси ҳам сотилмади, «сеанс олдидан тадбир» ҳам ўтказилмади.

Кўп ўтмай бизга маълум бўлдики, «Интер қиз» фильми намойиш этилаётган пойтахтимизнинг бошқа кинотеатрларида ҳам ҳеч ким «сеанс олдидан тадбир», яъни асар муаллифлари билан ижодий учрашув ўтказишни ўйлаб кўрмаган. Шу нарса аниқки, «Интер қиз»дан тушаётган даромаднинг оқими оз эмас. Эҳтимол, республика кинофильмлар прокати идораси ўзининг молиявий ишларини ана шу усул билан тўғрилаб олмоқчидир? Бироқ нега у томошабинлар ҳисобига бўлиши керак?

В. БАҲРОМОВ.

Муҳаррир Н. НАСИМОВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

Ўзбекистон ССР Маданият министрлиги
М. Қориёқубов номли Ўзбек давлат филармонияси

В. И. ЛЕНИН НОМЛИ СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА

26 НОЯБРЬ СОАТ 19.00 ДА
М. ҚОРИЁҚУБОВ НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ ФИЛАРМОНИЯСИНИНГ СОЛИСТИ
ЎЗБЕКИСТОН ССРДА ХИЗМАТ КЎРСАТГАН АРТИСТ
ОРТИҚ ОТАЖОНОВ

концерти

ПРОГРАММАДА:
РАҚҚОСА —
Замира ҒАФФОРОВА
ва
бадиий сўз устаси Мамасоли ХОЛМАТОВ қатнашадилар.

Билетлар СССР Халқлари дўстлиги саройи кассаларида соат 14 дан бошлаб сотилмоқда.

«Ўзбекконцерт»
В. И. ЛЕНИН НОМИДАГИ СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА
20 ВА 27 НОЯБРЬ СОАТ 19.00 ДА
ТОМОШАБИНЛАР ТАЛАБИГА БИНОАН

«ЯНА БИР КУЛИШАЙЛИК»
ҲАЖВИЯ ВА ҚЎШИҚ КЕЧАСИ

ҚАТНАШАДИЛАР:
«ТОШКЕНТ-89» аскиячи ва қизиқчилар кўригининг совриндорлари Обид ва Собит АСОМОВЛАР, Мирза ХОЛМЕДОВ, Ботир МУҲАММАДХЎЖАЕВ, Тўхтамурод АЗИЗОВ;
ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ АРТИСТИ
МАЛИКА АҲМЕДОВА
Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артистлар:
Зиёда МАДРАҲИМОВА ва Одил КАМОЛХЎЖАЕВ

ЛИРИК ХОНАНДАЛАР
Муҳриддин ХОЛИҚОВ ва Мавлуда ТУРДИЕВА.
Саҳналаштирувчи режиссер — Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист **Абдурашид РАҲИМОВ.**
Билетлар сотилмоқда.

ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ

кафедралар бўйича
ВАКАНТ ВАЗИФАЛАРГА

КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

мудирлар: география, ўзбек тили ва адабиёти, эстетик тарбия, илмий коммунизм, сиёсий иқтисод, ҳисоблаш техникаси ва ТСО, чет тиллар, олий математика.

доцентлар: (ўзбек тилида таълим бериш билан); география (2), КПСС тарихи, биология, рус ва чет эл адабиёти (рус адабиёти).

катта ўқитувчилар (ўзбек тилида таълим бериш билан); география, КПСС тарихи, машинасозлик; (рус тилида таълим бериш билан): сиёсий иқтисод, бошланғич таълим методикаси (2), чет тиллар (инглиз тили), ҳисоблаш техникаси ва ТСО.

ўқитувчилар (ўзбек тилида таълим бериш билан): КПСС тарихи, олий математика: педагогика, ўзбек тили ва адабиёти, сиёсий иқтисод, география, ҳисоблаш техникаси ва ТСО (2), машинашунослик, меҳнат ва МТО, бошланғич таълим методикаси, математика ўқитиш методикаси; (рус тилида таълим бериш билан): сиёсий иқтисод, педагогика, КПСС тарихи, чет тиллар, (инглиз тили), бошланғич синфларда рус тили ва адабиёти, рус ва чет эл адабиёти (рус адабиёти), рус тили ва адабиётини ўқитиш методикаси (2), музика ва асбобларини ўқитиш методикаси (2).

Конкурс муддати — эълон чиққан кундан бошлаб 20 кун.

Мурожаат учун адрес: 702500, Ангрен шаҳри, 48-квартал, 1-«а» уй. Педагогика институти, ректорга.

Ўзбекистон ССР халқ таълими министрлиги
Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси
В. П. Чкалов номидаги Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмаси базасидаги

С. И. КАДИШЕВ НОМИДАГИ 33-АВИАЦИЯ ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ

қуйидаги ихтисосликлар бўйича
1990 ўқув йили учун

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Токарь-фрезерчи, рақамли программа билан бошқарадиган станоклар оператори, учувчи аппаратларни ва уларнинг деталларини тайёрлаб ишлов берувчи слесарь электр пайвандчи.

Ўқишга Тошкент шаҳри ва шаҳарга яқин районларда яшаб турувчи, бор-йўғи 6 ой ичида самолётлар ишлаб чиқариш билан боғлиқ қизиқарли ва зарур ихтисосни эгаллаб чиқишни хоҳлаган Совет Армияси сафларидан истеъфога бўшатилган ёшлар қабул қилинади. Ойига 65 сўм стипендия тўланади.

Ўқиш ўзбек ва рус тилларида олиб борилади.

Билим юртидаги ўқиш даври меҳнат стажига қўшиб ҳисобланади.

Ўқишни тамомлаганлар В. П. Чкалов номидаги Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмасига ишга, аълочилар эса мамлакатимизнинг олий ўқув юртларига ўқишга юбориладилар.

Волейбол, эркин кураш, дзюдо, дельтаплан ясаш секциялари, ишқибозлик тўгараклари ўқувчилар ихтиёрида.

Ўқишга кириш учун қуйидаги ҳужжатларни топшириш талаб қилинади: директор номига ариза, маълумоти ҳақидаги аттестат, паспорт, 4 дона фотосурат (4х5 ва 3х4 см.).

МАШҒУЛОТЛАР — ГРУППАЛАРНИНГ КОМПЛЕКТЛАШУВИГА ҚАРАБ БОШЛАНАДИ.

Бизнинг адрес: 700207, Тошкент шаҳри, Генерал Петров кўчаси, 331-уй (6, 29-трамвайларнинг «33-СПТУ» бекати).

Телефонлар 96-58-20, 96-39-72, 96-47-70.

Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министрлигига қарашли онкология ва радиология илмий текшириш институтининг коллективи рентгенолог-врач, меҳнат ветерани

Ҳамидулла Рихсиевич РИХСИЕВнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оиласига таъзия изҳор қилади.

Оржоникидзе районидаги Ильич номли паррандачилик ишлаб чиқариш бирлашмаси коллективи «Ленинград» наслчилик-паррандачилик репродуктори директори Д. М. Аҳмедовга отаси

Муҳаммад Нормуҳамедович АҲМЕДОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ («ТАШКЕНТСКАЯ ПРАВДА»)

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32.

Муҳаррир ўринбосарлари — 335885, 325747, 337916; 325748; масъул котиб — 334808, 325353; масъул котиб ўринбосарлари — 325750; БЎЛИМЛАР: идеология — 325778; агросаноат — 325647; саноат, капитал қурилиш ва транспорт — 325749; маҳаллий советлар ҳаёти — 325733; социал масалалар — 325556; маданият — 325767; адабиёт ва санъат — 325553; ахборот, ҳарбий-ватанпарварлик — 325645; хатлар ва оммавий ишлар — 334048, 325354; жамоатчи совет қабулхонаси — 334048, 325354; эълонлар бўлими — 325727.

Р — 12100 Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Индекс: 64684. Б. — 1725. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12